תלמוד ירושלמי · מפרשים · פירוש שלמה סיריליו על תלמוד ירושלמי

פירוש שלמה סיריליו על תלמוד ירושלמי בכורים

רבי שלמה סירליאו

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פירוש שלמה סיריליו על תלמוד ירושלמי בכורים

רבי שלמה סירליאו

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פירוש-שלמה-סיריליו-על-תלמוד-ירושלמי-בכורים/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ב 6
הלכה ג 8
הלכה ד 9
הלכה ה 11
הלכה ו 15
הלכה ז 17
הלכה ח 18
הלכה ט 20
פרק ב 21
הלכה א 21
הלכה ב 29
הלכה ג 38
הלכה ד 41
הלכה ה 44
הלכה ו 44
פרק ג 49
הלכה א 49
הלכה ב 50
הלכה ג 51
הלכה ד 53
הלכה ה 55
הלכה ו 57

פרק א

הלכה א

וקורין. מקרא בכורום ובפרק בתרא מפרש כמה פסוקים קורין דהיינו מהגדתי היום עד שהוא גומר כל הפרשה ותני הכא קורין וגבי מ"ש כיצד מתודין משום דוידוי מעשר בכל לשון הוא אבל גבי בכורים בלשון הקדש דבפ' אלו נאמרין תנן מקרא בכורים בלשון הקדש ווידוי מעשר בכל לשון וסתם יליף לה מקראי:

ואלו שאינן. הכא מפרש למאי דסליק מיניה כי ההיא דבמה מדליקין ובמה טומנין וזימנין מפ' למאי דפתח ביה ומסיק בריש נדרים דזמנין דתנו הכי וליכא קפידא בכל בבי דמתני' בפירקין מפרש לה ואזיל:

והבריך לתוך של יחיד. שחפר בארץ והבריך ייחור אחר מן האילן וטמנו בעפר להוציא ראש היחור לרשות חבירו ומפרש בגמרא שלא מדעתו של חבירו או לר"ה:

וכן המבריך מתוך של יחיד או מתוך של רבים לתוך שלו. שהאילן נטוע בתוך של חבירו או ברשות הרבים והבריכה יוצאה לתוך שלו ומפר' בגמ' שאינו מביא לא מזה ולא מזה שהזקנה חיה מן הילדה והילדה מן הזקנה:

הנוטע הנוטע לתוך שלו והבריך לתוך שלו ודרך היחיד אי דרך הרבים באמצע. שהיו לו שתי גנות משני צדי רה"ר והברוך מזה לזה רבנן סברי דגם מר"ה קא ינקו ואין כל הגידולין מאדמתך:

ודרך הרבים. מפ' בפ' המוכר פירות י"ו אמה ודרך היחיד ד' אמות:

ר' יהודה אומר מביא. מפ' בגמרא דמביא ואינו קורא קאמר וטעמא מפ' בגמרא בכורי אדמתך קרא יתירא הוא דהו"ל לראשית בכוריך:

אפילו מן הזקנה. שהיא בתוך שדהו לא יביא שהיא חיה מן ההברכה:

אפי' מן הילדה אינו מביא. ובעל הזקנה נמי לא יביא דחיה מן הילדה וזהו דשלו ילדה לא יביא דחיה מן הזקנה:

משום תורת גזלן ירדו להן דבעינן כולהו גידולין מאדמתך למעוטי הבריך ברשות כדלקמיה וכולה מתני' בהבריך שלא ברשות:

לעולם. שביטל אצלו הקרקע:

הא לשעה. דאם נקצץ האילן זה שלא יבריך אחר הא לא ביטלו ואינו מביא:

אפילו לשעה. מביא דלאותו אילן לא גזלן הוא:

היה חופר בור ושיח. משנה היא פ' לא יחפור שאם חפר בתוך שדהו ביר ומצא שרשים מאילן של שדה חבירו קוצץ ויורד והעצים שלו והתם מפרש דהיינו לאחר י"ו אמה:

ועצים לא לשעה הן. דמשום שיש לו רשות לחפור בורו מותר ליטול עצים ודוקא בשעה שחופר היא דשרי ליטול דאע"ג דאין קרקעו מבוטלת לחבירו אלא לשרשים שמא יכנסו לתוכו אבל כל זמן דלא חפר אין לו רשות לקצוץ השרשים דכיון דלא מזקי ליה אינו רשאי לבטלן ולהזיק לחבירו וה"נ לענין בכורים כיון דלשעה לא ממחי בידיה שלו מקרי: **ודחי** דלא שרו רבנן אלא משום דדרכן להחליף לעולם ולעולם מחליף ויונקים מן הבור ודמי לקרקע מבוטלת:

דר' אמר שרשים חיין וכו'. בפ"ק דערלה:

מה בין הנוטע לתוך שלו והבריך לתוך של יחיד מה בין הנוטע לתוך שלו וכו'. כלומר ר' יהודה הוא קא מודי לרישא דמתני' דלא מיתני בה פלוגתא וא"כ מאי טעמיה דפליגי בסיפא אטו משום דנפקא לתוך שלו שריא ובטיל יניקתה דאמצע דינקא משביל של יחיד: ומשני סיפא מירי שהבריכה בדלעת או בסילון ציבור שמוליכין בו מים למעין בענין שאינה יונקת מן השביל כלל:

ופריך אפי' רבנן נמי יביא ויקרא. ומשני אלא בהא קא מפלגי במוכר שביל לחבירו והיינו שביל של כרמים ומסקינן פ' המוכר פירות ג' דשיעוריה כי שקיל כרעא ומנח כרעא: ומבעיא לן מאי מכר לו אי דריסה בלחוד או עד התהום:

אין תימר דלא מכר לו אלא דריסה. א"כ יכול להביאו ולקרות דכי יניק מן דידיה קא יניק: **מספק מביא ואינו קורא**. ומשום דמספקא ליה לר' יהודה הוא דקאמר הכא מביא ואינו קורא הוא דקאמר:

כל עמא מודיי ששייר עד התהום. דכל כח שהיה לו שייר לעצמו:

מה בין הנוטע לתוך שלו והבריך לתוך של רבים וכו'. דעד השתא תרצת דרך היחיד באמצע והיינו דבעל הזקינה דהוא בעל היחור נתנו ליחיד אותו השביל ומספקא ליה לר"י שמא לא נתנו אלא לדריסה אבל דרך הרבים באמצע מאי איכא למימר:

דתנינן תמן. פ' חזקת הבתים:

אין עושין חלל תחת ר"ה. ואע"פ שמניח כל כך תקרה חזקה עד שעוברת עגלה טעונה אבנים מ"ט דסופה שתתליע ותפחת:

ר' אליעזר מתיר. דבתר השתא אזלי' הכי מפ' לה התם והכא דפליגי אי תחת ר"ה שלו: **אי כר"א יביא ויקרא**. דקסבר דתחת הוי שלו לעולם ומתני' קתני ר' יהודה אומר ואוקמינא מביא ואינו קורא:

מיסבר סבר ר' שמואל וכו'. ומשום הכי פריך אי כר"א יביא ויקרא וליתא דאע"ג דר' אליעזר מתיר לעשות כן מודי דאינו שלו שאם בא אחר להשתמש באותו חלל תחת רה"ר כל הקודם בו זכה ולכך מביא ואינו קורא ולרבנן אינו מביא דלית להו דר' אליעזר:

הלכה ב

האריסין מקבלין השדה למחצה לשליש ולרביע:

והחכורות. והוא שמקבל השדה בכך וכך כורים לשנה דבר קצוב לשנה בין עבדא בין לא עבדא ובסוף פירקין תנן דפליג ר' יהודה אמתני'. דע שיש ד' חלוקות אריס לשעה שאינו רגיל ואינו אומן ובהאי כ"ע מודו דאינו מביא ואריס וחכור שרגיל ואומן פלוגתא דאמוראי ומסיק דבהא נמי מודי ר' יהודה דאינו מביא כיון דמצי מסלק ליה ובהא מיירי מתני' דהכא ובאריס לעולם דלא מצי מסלק ליה פליגי ר' יהודה ורבנן בסוף פירקין דלר' יהודה מביא וקורא ורבנן פליגי עליה אבל אריס דבתי אבות איכא מ"ד דמודו רבנן ואיכא מ"ד דאפילו אהא פליגי רבנן:

סקריקון. ממונה להרוג נפשות וכשבא להרגו אומר לו שא קרקע זו והניחני והסתלק ולשון נוטריקון הוא ואע"ג דיהיב ליה אין מביא ממנה בכורים דלאו אחולי אחיל לה גביה כדאמרי' בפ' הניזקין דמימר אמר האידנא לישקול ולמחר תבענא ליה בדינא:

והגזלן. שגזל קרקע כגון אנסו בגמ' מפרש אי מיירי ביאוש:

עד כדון בשגזל. כלומר מתני' דפסלא גזלן מיירי בשגזל קרקע לא יביא בכורים גזל זמורה ונטעה ובדאיכא יאוש עסקינן דהוי יאוש ושינוי השם דמעיקרא זמורה והשתא נטיעה מאי וס"ד דבע"א לענין השבה אי בעי לעקרה או סגי ליה בדמים:

ופריך ולא דמים הוא חייב לו. ומאי קא מיבעיא לן פשיטא דקני:

מצות כגבוה הן. כגון לקדש ביין שלה דס"ל דכי דרשינן בתו"כ קרבנו ולא הגזול לאחר יאוש עסקינן ואפ"ה מיעטי' רחמנא אע"ג דאיכא יאוש ושינוי השם דמעיקרא חולין והשתא הקדש ומצות ומספקא ליה לתלמודא אי חשיבי מצות כגבוה וכי היכי דהתם ממעטינן ה"נ הכא או לאו כגבוה חשיבי:

תניא הכל מודים. כמו ת"ש הכל מודים:

באשירה. ר' יוסי בר יהודה ורבנן דפליגי בפ' כל הצלמים גבי אשירה אי בעי נטעו מתחלה לכך או לא ואשמועינן דהכל מודים באשירה שביטלה שאינו מביא ממנה גזירים למערכה דכיון דנעבד פסול לגבוה מסברא דאפילו בביטולו דשרי להדיוט מיעטיה דהא בעלי חיים שרי להדיוט ואסירין לגבוה וגזירין קרבן נינהו כדכתיב על קרבן העצים ומהאי קרא ילפינן במנחות דעצים בעו מלח: פשיטא שהוא מביא וכו'

כלומר והתם פשיטא לן דהוא מביא שאין מצות כגבוה קסבר אין דחוי אצל מצות בין לקולא בין לחומרא ובפ' כל הצלמים מיבעיא לן:

מהו שיביא בכורים. דבכורים לקרבן דמו דבעו שיר ותנופה ואע"ג דבכורים נמי מייתי קרבן כדתנן לקמן בפ"ב מ"מ אינהו גופייהו לא קרבן הן דמתנה לכהנים הן: ומסיק דבכורים פלוגתא דר' יהודא ורבנן:

כר' יהודה. דאמר הוקשו לקדשי הגבול מביא. בפ' בתרא דמכילתין פליגי ר' יהודא ורבנן דתנן ר' יהודא אומר אין נותנין אותן אלא לחבר בטובה וחכ"א נותנין אותן לאנשי משמר והם מחלקין ביניהם כקדשי מקדש ומפ' תלמודא דבהכי פליגי ר' יהודא סבר לא קפדינן אלא שלא יהא ע"ה כר' שמואל בר נחמני דפ' הזרוע ואם הוא חבר בין אם הוא מאנשי משמר של השבת בין אינו מאנשי המשמר של השבת נותנין לו ור' יהודא יליף לה מדכתיב ידך ודרשינן אלו הבכורים וכיון דתרומה מיקרי הוי כקדשי הגבול מה קדשי הגבול לא בעינן בני משמר ורבנן פליגי עליה וסברי דלקדשי מקדש איתקוש כדכתיב ונדבותיך ותרומת ידך ונדבותיך קדשי מקדש הם הילכך אין ניתנין אלא לאנשי משמר וכיון דשכר עבודתן שקלי כל כחן של המשמרה זכי ואפילו לאו ת"ח אלא שיהא מודי בקרבן הוא דבעינן הילכך אליבא דרבנן דאיתקוש אינו מביא דקדשי גבוה נינהו:

עד כדון בגזלה שלא נתייאשו הבעלים. עד כאן לא פשיטא לן אלא היכא דליכא יאוש בעלים בהאי גזלן הוא דקתני דאינו מביא: או דילמא נפרש מתני' אפילו היכא דאיכא יאוש דקני הגזלן אפילו הכי לא יביא ונפקא מינה דכיון דר' יהודה מודי למתני' וכדפרישית דאפילו לר' יהודה אינו מביא:

הרי אלו בתרומה ובמעשר. מתני' היא לקמן פ' התרומה והבכורים דמפ' הוא למתני' והכי תנן התם ונוהגין באריסין ובחכורות ובסקריקין ובגזלן הרי אלו בתרומה ובמעשר מה שאין כן בבכורים:

כלום צריכא אלא בגזלה שנתייאשו הבעלים ממנה. כלומר ודאי לא נצרכה לשנות בבית המדרש אלא בדאיכא יאוש ועלה קתני מה שאין כן בבכורים דאילו בליכא יאוש אפילו בתרומה נמי לא אהני שמא ומותרת לזרים דתורם שאינו שלו אין תרומתו תרומה:

האנס. חמסן דיהיב דמי:

והגנב. שגונב בחשאי דלא ידיע מאן הוא:

והגזלן. שגזל לעיני בעל הבית:

הבעלים מרדפין אחריהם. אחרי אבידתן דלא מיאשי ואליבא דעולא לפרש לה דשמעינן ליה דאייאש:

לא זה תורם ולא זה תורם. אריש קאי דלא אייאש וקאמר ושניהם אינן יכולים לתרום ולא להקדיש ומפ' טעמא בגמ' דילן בפרק מרובה ובפ"ק דב"מ זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו: ומסיק ר' יוסי לעולם גזלן דמתני' דפ' שני בלא יאוש מיירי ודקא קשיא לך מתני' דהרי אלו בתרומה וכו' מפ' לה ואזיל:

וליידא מילה תנינן וכו'. כמו ולהי דא מלה לאיזה דבר שנינו מה שאין כן בבכורים דהא משמע דביאוש מיירי כדמוכחינן:

ומשני איפשר לפירות לצאת בלא בכורים וכו'. דמעשר ותרומה טובלין בגורן ואפילו בלא קריאת שם הלכך אי אפשר להפקיען מידי תרומה ומעשר כל מי שיבא לאכלן וכגון דמתלו שניהן לו ואע"ג דשניהן אינן יכולין להקדיש מ"מ שם טבל לא פקע ואהכי תנן דנוהגין בסקריקון ובגזלן אבל בכורים אינן טובלין את הגורן ואיפשר למיכל מן הפירות קודם הפרשתן כל זמן שלא קרא שם יכול לאכלן כלן אלא דקא מבטל עשה הילכך יכול להפקיען מידי בכורים וקיימא מתני' בלא יאוש ונוהגין בסקריקון ובגזלן דקתני לא שהגזלן וסקריקון יכולין לתרום דקיי"ל כר' יוחנן אלא מאן דאתי לידיה מינייהו לא מצי אכיל בלא תרומה דלא מצינן לאפקועה אבל בכורים מצינן לאפקועינהו אבל לעולם מבעיא לן בגזלה שנתייאשו הבעלים ממנה וגזלן קרא שם אם יכול להביא:

עד כדון צריכא. אכתי מבעיא לן עד שיבא אליהו:

הלכה ג

חוץ משבעת המינין. בגמ' יליף לה בג"ש:

מתמרים שבהרים. אע"פ שהן משבעת המינין ומתני' לכתחלה הוא דלא יביאם ובדיעבד שהביאן פלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש בגמ':

זיתים שאינן מן המובחר. זית שאינו אגורי דאתקוש לדבש:

אין מביאין בכורים קודם לעצרת. וטעמא פרש"י בפ' בתרא דחלה:

מראשית ולא כל ראשית. שאין כל הפירות חייבין בבכורים אלא חטים ושעורים בלבד דאשכחן דכתב בהו ראשית וצד מזבח דכתיב גבי עומר ראשית קצירכם ושתי הלחם קרבן ראשית תקריבו אותם לה' וכי תימא והשתא דאית לן ג"ש דארץ ארץ מראשית למה לי צריכא לר' יוחנן לזתים שאינן מן המובחר לאפסילינהו ואפילו בדיעבד ולריש לקיש לאיפסולי לכתחלה:

ובפרוץ הדבר וכו'. פסוק הוא בדברי הימים גבי חזקיהו:

ודבש חייב במעשרות. בתמיה והלא גידולו מן הארץ בעינן כדרשינן בריש מעשרות מקרא דאת כל תבואת זרעך היוצא השדה:

שני דברים הללו. חטים וזיתים זהו עיקר חיותא דארץ ישראל לפרנס הבית מזון ושמן ולכך כתיב ארץ קמי חטה וארץ קמי זיתים:
ולמה נכללו. הז' מינין:
לברכה. לברך עליהם מעין ג':
לשיעורין. מימרא היא בפ"ק דסוכה ובפ"ק דעירובין כל הפסוק כולו לשיעורין נאמר וכו' כדאיתא התם ואשמעינן הכא דבפירות הארץ שיער רחמנא חוקיו ומשפטיו:
כגריס. קלקי דגריס הקלקי הוא מן השיעורין ואינו כתוב שם:
ומשני לית היא מינהון. אין מן הסדר הכתובים שם דגריס הוא לנגעים ועדשה הוא לשרץ ואין מן נולדין בארץ דחטה שיעורו בפת חטים של הארץ ושעורה נמי מן הארץ וכן כולהו אבל הני גריס ועדשה אין שיעורן בגריסי הארץ ועדשות א"י שכך שנינו גריס הקלקי מעיר קליקיא עדשה מצרית כדתנן מארץ ישראל ולכך לא כתבן:
שמעינן פירות הרעים חייבין וכו'. כדכתיב ולא תשאו עליו חטא ודרשינן אם אינו קדוש נשיאות חטא וכו':
שמעינן פירות הרעים דחייבין בבכורים. בתמיה דלא שמענו:
צפורנין בישנין. שמות מקומות שפירותיהן כחושין:
הלכלוכיות כגון הכרבניות דע"ז:
מן המובחר הן ותימר אבל. בתמיה כלומר מאי קמ"ל ומאי ריעותא אית בהו והא מן המובחר הן:
ומשני א"ר אבא מרי שלא תאמר הואיל והן בסוף. ולא חשיבי בכורים דבכורים כשמן דכתיב כבכורה בתאנה בראשיתה:
כותבת. היינו כותבת הגסה:
רימוני העמקים. וכ"ש דהרים דגבי שאר פירות הוא דפסלינן שבעמקים:

הלכה ד

הגר מביא ואינו קורא. כלומר הגר דכתיב בקרא לענין הבאה הוא דרבי ליה אבל לא לקריאה וק"ל דהכא קתני טעמא אשר נשבע ה' לאבותינו, ובסיפא גבי שליח ואשה וטומטום קתני טעמא מפני שאין יכולין לומר האדמה אשר נתת לי דהא לא נטלו חלק בארץ דממעט להו בספרי מאיש לפי פקודיו איש ולא אשה ולא טומטום וה"נ תניא התם דגרים לא נטלו חלק בארץ מטעם פקודיו יותן נחלתו דהיינו בני פרץ וזרח וכיוצא בהן ואם כן בקרא דאשר נתת לי סגי לתרווייהו ונראה דמשום הך קושיא מוקי לה בבני

קיני לאשמעינן דאף בני קיני דנטלו חלק בארץ כדכתיב לכה אתנו והטבנו לך ומביאין ולא קורין:

ואם היתה אמו מישראל. שנשא הגר ישראלית וילדה לו בן, הבן מביא וקורא ובגמרא מפרש אי דוקא באמו בעבירה או בכשרות:

בבני קני חותן משה. היא מתני' במשנה פי' דיש להן חלק בארץ דכתיב והיה הטוב ההוא אשר ייטיב ה' עמנו והטבנו לך ומשה כי אמר מפי הגבורה הוא דאמר וכך שנינו שניתנה להן דושנה של יריחו הילכך לא מצינן למעטינהו אלא מטעם אשר נשבע ה' לאבותינו ולהאי פירושא גר דמכשר קרא להבאה הוא דמכשר ליה ולקריאה לא מכשר ליה ואפילו בגר היותר משובח שבעולם אם לא באמו מישראל:

לא אמרינן. כן דלא אמר רב שמואל בר רב יצחק דבני קני מביאין ולא קורין:

האפטרופין. על נכסי יתומין דאין להן קרקע דקרקע דיתמי הוא:

והשליח. לקמן מוקי ליה בשליקטן על מנת לשלחן ביד שליח דמעיקרא לא חזו לקריאה וכלהו הני מביאין דשלוחים הן ושלוחו של אדם כמותו ולא מצי אמרי נתת לי אלא לשולחי ומשום הכי לא קורין ואשה וטומטום ואנדרוגינוס אין להם חלק בארץ דלא ניתנה ארץ אלא לזכרים כדלעיל:

שהגר הרי אמור בפרשה. ולגרים נמי לא ניתנה כדלעיל ואפילו הכי רחמנא רבייה להבאה ולקריאה קא מכשר ליה דבקריאה קאי ומאי קאמר שאין יכולין לומר אשר נתת לי ועלה אתא לתרץ ר' שמואל בר רב יצחק דקרא מיירי בבני קני חותן משהדמביאין וקורין ומתני, דקתני דמביאין ולא קורין בגרים דעלמא ומתני' דקתני דמביאין ולא קורין בגרים דעלמא ומתני'. דקא ממעט להו מטעם לאבותינו משום דבעי למיתני דין תפלה בהדה קתני לה ומתרי טעמי קא ממעט להו מדכתיב לאבותינו ומדכתיב לתת לנו והכי תניא בתוספתא דגרים מביאין ולא קורין ובני קני חותן משה מביאין וקורין ואע"ג דמשמיה דר' יהודה תנינן לה אליבא דר' חזקיה רבנן מודו לה:

בגוי שבא על בת ישראל בעבירה. אפי' בעבירה כגון איסור גיורא והשתא משמע לן דכ"ש בהתירא:

ולא כן אמר. האוקימתא כשהיה מספר אוקימתא דבנימין בר שעתור היה מספר על מה באה האוקימתא:

הא גרים בני גרים לא. אי ליכא אמן מישראל לא:

בגוי שבא על בת ישראל בעבירה היא מתני' אבל בנשואי כשרות אפילו בגרים בני גרים סגי:

ואמר עלה ר' זריקן. להני דאמרי דגרים בני גרים סגי דר' זירא היה מקשי על מתני' דקתני גבי תפלה דאמו מישראל אומר אלהי אבותינו מאי מהני ליה אמו מישראל:
כלום הוא מתכוון אלא לאברהם יצחק ויעקב. וכי אבותיו היו:
כלום נשבע הקב"ה אלא לזכרים וכו'. לקריאת בכורים דמתני' נמי הוה פריך כדממעט לה בספרי מאיש לפי פקודיו וקשיא מתני' דמכשרא לקריאה באמו מישראל ומ"ט דמתני' אלא היינו טעמא דכיון דרחמנא אפקריה לזרעיה דגוי א"כ כולו שדינן ליה לאמו ואבות אמו אברהם יצחק ויעקב היו וכן לגבי נשבע ה' לאבותינו אבות אמו נטלו חלק בארץ ואבותינו אבות אמנו הוא דקאמר ולפי זה צריך לומר דכי קאמרינן בגוי שבא בעבירה דוקא בעבירה הוא דקאמר דבזה שייך רחמנא אפקריה לזרעיה דגוי:
גר עצמו. וכ"ש בנו וכי כתביה רחמנא קרא לקריאה הוא דכתביה:
אתא עובדא קומי ר' אבהו. לא שהיו בכורים בימיו אלא לענין להתפלל בינו לבין עצמו וכן פסק ר"י והרמב"ם ז"ל כר' יהודה אלא שר"י פירש דר' יהודה מיירי בבני קני ואמת הוא דהכי תניא בתוספתא ר' יהודה אומר כל הגרים כולן מביאין ואינן קורין בבני קני חותן משה מביאין וקורין שנאמר והיה הטוב ההוא וגו' ותלמודא דהכא סבר דפליגי אמוראי בהכי איכא מ"ד דבני קני רבנן מודו בהכי ואיכא מ"ד דמתני' בבני קני נמי פסלא וכ"ש גרים דעלמא וגר עצמו לכו"ע מביא ואינו קורא ועלה פליג ר' יהודה מטעם אב המון וההיא ברייתא משבשתא היא וכדברי התלמוד הוא דנקטינן ואין לנו לחוש לספרים החיצונים היכא דמוכח ושמעינן מהכא דתפלה ובכורים בהדי הדדי אזלן דהא ר' יהודה בבכורים קא מיירי ולמדו לענין תפלה:
אב לארם. עיר נחור אחי אברהם ואברהם גדול מנחור היה והוא אדון שלה וכשיצא אברהם משם נקראת עיר נחור:

הלכה ה

בת גרים. שאביה ואמה גרים:
עד שתהא אמה מישראל. או אמו של הזכר וכ"ש אביה או הגיורת אמה מישראל וכ"ש אביה מישראל וטעמא מפ' בגמ':
אחד גרים ואחד עבדים משוחררים. בתו לא תנשא לכהונה ואפילו שהראשון שנתגייר או שנשתחרר שהבת הזו באה ממנו שעשרה דורות שלפניה הוא והעבד משוחרר:
תמן תנינן. בפ' עשרה יוחסין:
בת גר זכר. ואפילו אמה ישראלית:

כבת חלל זכר. דקתני התם דפסולה לכהונה לעולם בת בנו ובת בן בנו עד סוף כל הדורות של חללים זכר בן זכר בת האחרון פסולה כבת הראשון אבל בת גיורת מישראל זכר כשרה וטעמא דהני תנאי דפליגי בגיורת מפ' ואזיל:

כשרה לכהונה. ואפילו אביה ואמה גרים והרי ד' מחלוקות בדבר לר' יהודה בת גר זכר פסולה ואפי' נשא ישראלית ולראב"י אי איכא צד א' ישראל מכשיר ומיהו בת גר וגיורת פסולה ואפילו נולדה בקדושה ולר' יוסי אפי' גר שנשא גיורת בתו כשרה ומיהו הורתה ולידתה בקדושה בעי ור' שמעון אפילו גיורת עצמה מכשיר ובלבד שלא תהא ראויה לביאה בגיותה דתיפוק לה מכלל זונה:

עד שיהא אביה מישראל. דכתיב מזרע ישראל ובעינן מן האב דמן האב קרוי זרע ותרגום למשפחותם לזרעייתהון ולבית אבותם לאפוקי בת גר זכר:

או אביה או אמה. דכתיב מזרע ואפילו מקצת זרע ואפילו מן הכחוש כגון מן האם גר שנשא ישראלית:

יולדו בקדושת ישראל. שתהא הורתה בקדושה ונזרעת בישראל:

שיביאו בתולים בקדושת ישראל. שצמחו וגמרו בתוליה משנכנסה לבית ישראל והיינו כשנעשית בת ג' גמרו בתוליה לבא שאם תבעל מכאן ואילך אינן חוזרין אבל קמי שלש כל שעה הן גומרין וצומחין כדתנן פחות מכאן כנותן אצבע בעין והכי דריש לקרא בתולות מזרע ישראל בתולים שלהם יהו זריעתן בגידולי יהדות:

והרי פנחס היה עמהן. עם היוצאין למלחמת מדין שנאמר להם המקרא הזה:

בת גרים. גר וגיורת:

וארבעיה על ספסילא. הרביצו על הספסל להלקותו:

הלכה כר' יוסי. דאפילו גר שנשא גיורת בתו כשרה לכהונה:

סלסול. מעלה:

כר' אליעזר בן יעקב. דבעי צד אחד ישראל:

אין כך את חמי מפייס ליה ואנא מוקים ליה. אם כך אתה רואה שאין הדין להלקותו פייסהו וימחול לי והנני מעמידו כדבריך ולא אלקנו:

מן דקיים. משעמד ולא הלקהו:

א"ל. רב ביבי:

אף אני מותר בה. כיון שיצא הקול בב"ד שלא חטא:

כר' שמעון הכשירה. כלומר ואין הלכה כן דרבנן פליגי עליה:

ור' יודן מטיבה. היה מגיע השמועה עד ר' אבהו דקבלה מר' יוחנן:

ולד בוגרת כשר. לכהונה דאיסור בוגרת לכ"ג לאו הבא מכלל עשה הוא דכתיב והוא אשה בבתוליה ודרשינן פרט לבוגרת שכלו לה בתוליה:

וכל לאו הבא מכלל עשה עשה הוא. אין כחו אלא ככח עשה ואין לוקין עליו וכשר הולד לכהונה ולא נימא דהוי חלל שנולד מפיסולי כהונה:

מעמיו יקח אשה ולא גיורת. ואע"ג דכתיב גבי כ"ג כבר פי' יחזקאל דבכל כהנים מזהר דכתיב ואלמנה וגרושה לא יקחו להם לנשים וכו' ופלוגתא דתנאי דלעיל ודעשרה יוחסין היינו לכתחלה אבל בדיעבד אם נשאה כהן וולדה כשרה לכהונה:

הרי דור שני של מצרי. דכתיב גבי דידה ובנים אשר יולדו להם דור שלישי וגו' הא דור שני וכ"ש דור ראשון לא יבוא וא"ר ישבב דיש ממזר מחייבי עשה אליבא דר' עקיבא בפ' אלו נערות ובפ' החולץ ועד כאן לא פליגי רבנן עליה אלא דלא הוי ממזר להלקותו אם בא על ישראלית אבל פגום מיהא הוי:

מותר בלוים ובישראלים. ואפי' בכהן הדיוט נמי שאינו נוהג אלא בכהן גדול אלא משום דאיסור גיורת הוי אפילו לכהן הדיוט כדאית' בעשרה יוחסין נקט הכי:

כשליקטן וכו'. השליח דקתני במתני' דכשרין להבאה היינו שליקטן הבעל לשלחן ביד אחר משעה ראשונה הילכך לא חזו לקריאה מעולם ומשום הכי כשרין להבאה ושריין לכהנים:

לא מחסל לה. ר' יוסי בר פלוגתא דר' יונה לא היה מסיים יותר בשמועה זו ור' יונה היה מסיים בה לא ישלחם ביד אחר:

דכל הבכורים שנראו לייתור בקריאה וכו'. וטעמא מפ' פ"ב דמכות כדר' זירא כל שאין ראוי לבילה מעכבת בו והכא נמי כיון דליקטן הבעל וראוין לקריאה דכתיב ולקחת דמשמע לקיטת בעלים וכתיב אשר תביא מארצם דבעינן הבאה בבעלים ומיחייבי בקריאה וכיון דלא הביאן הבעל אינן ראוין עוד לקריאה ומעכבא בהו קריאה:

אין ניתרין אלא בקריאה. ואסורין לכהנים לעולם כדאיתא בפ"ב דמכות:

א"ר מנא. בריה דר' יונה:

אמר דכוותה. למדנו שמועה כיוצא בה ר' מנא תלמידו של ר' יוסי בר פלוגתא דר' יונה אביו היה:

נהיר את. זכור אתה:

לר' ייסא. לר' אסי:

דא"ר זעירא וכו'. ר' יוסי הגיד לי זה דר' זעירא שאל לר' אסי זכור אתה שהקשה עליה ר' יוסי בר חנינא:

הפריש בכוריו. דחזו לקריאה:

ואח"כ מכר שדהו. דלא חזו לקריאה דכתיב האדמה אשר נתת לי:
מביא ואינו קורא. ובהבאה מאי מהנו דבשעת הפרשה ראויין לקריאה הוו ולעולם אסורים לכהנים ותרצנו שם בני הישיבה:
קיימנוה בשנתן דעתו למכור משעה ראשונה. דמעיקרא לא חזו והיינו דכוותה:
יבש המעין. שממנו משקין השדה:
ונקצץ האילן. שממנו ליקט הבכורים והא כיון דמעיקרא הפריש הבכורים נראו לקריאה ונדחו וירקבו וקתני מביא ואינו קורא:
ביבש משעה ראשונה. קודם שהפריש הבכורים וכתבו בתוספות בפ' הספינה דהא דאמרינן בפ' שני דמכות הפריש בכוריו לפני החג ועבר עליהן החג ירקבו היינו ע"מ להביאן קודם החג דחזו לקריאה אבל ע"מ להביאן לאחר החג לא ירקבו אלא אחר החג מביא ואינו קורא והכי מוקים לה לקמן:
וקריאה מעכבת. בתמיה דאמרינן לקמן בפ' הספינה דקריאה לא מעכבא דומיא דלא בלל כשר:
הראוי לקריאה אין קריאה מעכבת. כל עוד שהן ראויין לקריאה שלא נדחו אע"ג שלא קרא בהן אלא שהניחן במזבח ויצא שרו דומיא דר' זירא דאמר כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו:
לקטן. ראובן:
לשלחן ביד אחר. כגון ביד שמעון:
לא ישלחם. ביד לוי וגזור הכי כדי שלא יביאם הוא וירקבו דהא מעיקרא אידחו והשתא חזו דהא איכא הבאה בבעלים:
שלוחו הוא. ומאי קמ"ל מתני' היא והשליח:
שלו הן. ואמאי אינו קורא:
אביו חולה. ואז לקטן וכשמת שלו הן וקמ"ל כמ"ד יקרא עליהן דרוב גוססין למיתה וכדידיה דמי משעה קמייתא קמ"ל:
בכורים מנכסי אשתו. שגדלו בקרקע של מלוג שהכניסה לו אשתו ובפ' השולח מפ' הכי היה בא בדרך ובכורי אשתו בידו ושמע שמתה אשתו מביא וקורא וקא דייק ר' שמעון בן לקיש דריבוייא דוקא לאחר מיתה הא בחיים לא דס"ל פ' השולח קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי:
לא שנייא היא וכו'. לטעמיה דסבר האם קנין פירות כקנין הגוף דמי והתם מפ' אמאי נקט בברייתא מתה:
אין אדם יורש את אשתו דבר תורה. ומשום הכי איצטריך קרא לרבות ולביתך:

הנחה מעכבת. הנחה בצד המזבח כלומר הגשה בקרן דרומית מערבית מעכבת בהן וטעמא מפ' לקמן אבל לא קרא עליהן שרו לכהנים:
והתנינן. פ' אלו הן הלוקין:
עד שלא קרא עליהן. פרשת קריאה לוקה:
ר' עקיבא. אומר קריאה מעכבת והכי מוקי לה פ' הלוקין כר' עקיבא:
מפני שהיא נוהגת בכל. דאפילו אותן שמביאין ולא קורין בעו הנחה:
מפני ששנה עליה. הכתוב דכתיב לפני מזבח ה' אלהיך וכתיב והנחתו לפני מזבח ה' אלהיך:
תרתי. תרי טעמי כדאמרו מפני מה הנחה מעכבת שאמרו הכי רבנן ר' יעקב בר אחא ור' תנחומא חדא שייכא כר' יהודה וחדא שייכא כרבנן:
לצורך נשנית. דר' יהודה דריש ליה בפ' הלוקין לתנופה דתניא התם והנחתו זו תנופה אתה אומר זו תנופה או אינו אלא הנחה ממש כשהוא אימר והניחו הרי הנחה אמורה הא מה אני מקיים והנחתו זו תנופה ופי' רש"י ז"ל והנחתו זו תנופה קרי ביה $והנחתו לשון ולא נחם אלהים שהוא מנחה אותם לארבע רוחות ומעלה ומוריד: ובגמ' דילן מפ' דאליבא דר' יהודה הנחה לא מעכבא והכא קאמר דמעכבא מטעמא שהיא נוהגת בכל:
שלא לצורך נשנית. דנפקא להו תנופה כר' אליעזר בן יעקב דדריש לה התם דכתיב מידך וגמר יד יד משלמים הילכך לדידהו שייך טעמא דשנה עליה לעכב ולהך סוגיא ר' יהודה ורבנן תרווייהו ס"ל דהנחה מעכבא:

הלכה ו

הקונה שני אילנות. סתם שלא פירש לו שמכר לו קרקע:
מביא ואינו קורא. בפ' הספינה תנן הקונה שני אילנות בתוך שדה חבירו הרי זה לא קנה קרקע ומשום הכי מביא ואינו קורא דאין יכול לומר האדמה אשר נתת לי:
ר' מאיר אומר מביא וקורא. אזיל לטעמיה דקתני התם ר' מאיר אומר קנה קרקע ובגמ' מפ' לה:
יבש המעיין ונקצץ האילן. בטלה לה ארעא:
מביא וקורא. בגמ' מפרש דאנקצץ האילן קאי ר' יהודה והתם מפ' טעמא:
מן החג ועד חנוכה מביא ואינו קורא. דגבי בכורים כתיב ושמחת ודרשינן לקמן ואמרת ושמחת אין קריאה אלא בשעת שמחה ודרשינן בספרי כשתמצי לומר מעצרת ועד החג מביא וקורא כלומר כשתדקדק בזמן שמחה תאמר דשעת שמחה הוא כל זמן שאדם מלקט פירותיו ומכניסה לבית דהיינו עד החג האסיף אבל מן החג ועד חנוכה מביא

ואינו קורא כדדרשינן בספרי אשר תביא מארצך כל זמן שמצויין בארצך ועד חנוכה הן מצויין ואינן כלין לחיה שבשדה:

מביא וקורא. דקסבר דלעולם משבא לה השמחה דפעמים דמטי בציר עד החנוכה:

מביא ואינו קורא. מוקמינן לה לעיל שנתן דעתו למכרה קודם הפרשה דאם לא כן הא נראו לקריאה ואידחו וירקבו:

ואינו קורא. דאין לו קרקע:

אחד אינו מביא כל עיקר. דתניא בתוספתא הקונה אילן אחד בתוך של חבירו מביא ואינו קורא לפי שלא קנה קרקע דברי ר"מ וחכמים אומרים אינו מביא כל עיקר ומשום הכי קא מקשה כאן דאילן אחד ושני אילנות שוין דגבי שנים נמי לא קנה קרקע מ"ש דגבי אילן אחד אמרו אינו מביא כל עיקר וגבי שנים אמרו דמביא מיהת:

דצריכין לרבנין בבי וועדא. כלומר דבר זה נסתפק לראשונים בבית הוועד ולא אמרו בו דבר ולא משני הכא ולא מידי ובת' הספינה מקשי לה ומסיק דמספקא להו לרבנן בשני אילנות ולר"מ באילן אחד אי קני אי לא קני והאי דאמרינן לא קנה משום דיד מוכר על העליונה ומספיקא לא מפקינן מיניה והתם מפ' היכי מייתי להו דהא כתיב בכורי אדמתך וכל מאי דכתיב שלא בפרשת קריאה מהבאה נמי אימעיטו וכל מאי דכתיב בפרשת קריאה מקריאה לחוד הוא דאימעיטו מהבאה לא אימעיטו והיינו טעמא דכולי פירקין:

עבד את האילן כקשין. שהארץ היא העיקר והאילן בטל לגבה הילכך אפילו נקצץ האילן לא מעלה ולא מוריד:

תמן תנינן. בפ' כיצד מברכין:

דר' יהודה היא. וסתם יתידאה היא דקסבר דעיקר כל הפירות היא הארץ והכל גדל ממנה ולרבנן דאמרי מביא ואינו קורא אם אמר על פירות האילן בורא פרי האדמה לא יצא:

פירות האילן בכלל פירות האדמה דכתיב ארץ חטה ושעורה וגפן אלמא דענבים ורמונים בהדי פירות אדמה כייל להו ומודו רבנן ובגמ' דילן ליתא להאי טעמא אלא טעמא קמא דסתמא דמתני' דכיצד מברכין סתם יתידאה היא ורבנן פליגי עליה וכן פסק הרמב"ם ז"ל בהלכות ברכות דלא יצא כרבנן:

הלוקח מהו שיביא ממנה בכורים. מקמה זו דאע"ג דמכר לו קרקע והקמה מ"מ בעינן גידולי אדמתך ובשעת גידולין לא הוו קרקע דיליה:

עד כדון לחה. דאיכא יניקה מקצת מן הקרקע ואיכא גידולין דקרקע דיליה:

ואפילו יבשה. ואפילו ביבשה נמי נימא הכי ופשיט ליה דאפילו יבשה:

ובעי אפילו קצורה. כבר כשמכרה ומתמהינן וכי עלתה על דעתך דאפילו חטים מנוקים נדון כן:

וכי הלוקח מן השוק מביא בכורים. והא בעינן אדמתך וליכא:

חזר ולקחן ממנו. המוכר מאי:

נתן קדשים. באתננה:

הרי אלו מותרים. וכשרים לקרבן דלית בהו משום אתנן ובפ' כל האסורין ילפינן לה מקרא דכתיב לכל נדר פרט לדבר הנדור:

כל דבר שכיוצא בו קרב לגבי מזבח. ומה יש לך להביא:

אין בכלל אלא פרכילי ענבים ועטרות של שבלים. דבכורים דמניחן על גבי המזבח ומניפן דאילו חטים ועשאן סולת הא ממעטינן להו מקרא פ' כל האסורין ובמרובה מדכתיב הם ולא ולדותיהם והשתא מפ' לה ואזיל:

אם בשנתן לה באתננה. עטרות של שבלים דבכורים:

כך אנו אומרים וכו'. דהא לא ממעט להו אלא מטעם אתנן הא לאו הכי חזו לקריאה והא אפילו להבאה לא חזו דכתיב אדמתך אלא כן אנן קיימין וכו':

קודם לחג. דחזו לקריאה:

ירקבו. דהא הפרישן קודם חנוכה דקדשי אבל הפרישן אחר חנוכה לא קדשי:

אית להו. דר' זעירא לחברייא ומיירי בשהפרישן קודם לחג להביאן אחר החג דמשעה ראשונה לא חזו לקריאה:

לא מן החדש על הישן. דתרומה קרינהו רחמנא כדאיתא לקמן פ' שני ודין תרומה נהיג בהו:

אם בפירות שהביאו שליש לאחר ר"ה. דבכורים דתני הכא בחטה ושעורה מיירי דר"ה דידהו תשרי ובתר שליש אזלינן כדתנן במס' מעשרות ואיתא נמי במס' ר"ה:

שלא השרישו קודם לעומר. דקודם תשרי ובעינן בכל הקרבנות ממשקה ישראל מן המותר לישראל:

אלא כן אנן קיימין. בבכורים דפרי האילן דר"ה דידהו ט"ו בשבט כדתנן בפ"ק דר"ה וקתני דמן החדש על הישן אינו מביא הא מן החדש על החדש מביא אפילו באדר דהא אחר חנוכה אלמא הפרישן לאחר חנוכה קדשי:

ומוקי לה בזמנן. דהיינו דממתין להו באילן עד אחר עצרת של אחרון:

הלכה ז

והשני. והלוקח מאותו המין:

אינו מביא. דכבר הביא המוכר פעם אחת:

ר' יהודה אומר. מפ' טעמא בגמ':
נמקו. נרקבו:
נבזזו. שגזלום הימנו לעיניו:
נגנבו. שלא לעיניו:
שנטמאו. קודם כניסתן להר הבית:
מביא אתרים תחתיהם. כשיעור הראשונים כלומר אחד מששים בגן כראשונה כדקתני טעמא שחייב באחריותן עד שיביאם להר הבית:
אין חייבין עליהן חומש. וקמאי הוא דקדשי:
נטמאו בעזרה. מביא זכר להבאה אבל לא כשיעור דכיון דהביאן להר הבית תו לא מיחייב ומפ' בגמ' דנופץ כלומר מנערן בעזרה בכח והסלים לכהנים ומשמע בפ' שני דאפילו לשריפה לא מהני מה שאין כן בתרומה:
הרי שהביא וכו'. מפ' בגמ' לר' יהודה צריכא דר' יהודה מודי דקריאה אחת לכלהו מינין:
ואינו מגיד פעם שנייה. ואע"ג דלרבנן האי מוכר לא הגיד ס"ל לת"ק דפרי הכשר הגדה הוא וקאמר רחמנא פעם אחת דמוכשר טפי לא ור' יהודה סבר דאמגיד קאי ולא אפרי כדמפרש ואזיל. ועוד נראה דכבר המוכר כשהביא ולא קרא הגיד לכהן דע שבשעה שהפרשתיה קודם נתתי בלבי למכרה לפלוני השני כשיביא אותו פלוני ממין ההוא אינו מגיד ואינו מביא דכבר ידע:
ולית ליה לר' יהודה כן. בתמיה בשני בני אדם והכא לגבי דידיה היינו פעם ראשונה:
משום יחיד אני שונה אותה. וכסתם יחידאה לא קאמינא הילכך לית הילכתא היא כדאמרינן במרובה דרבנן פליגי אדר' שמעון וסברי דכיון דחייב באחריותן קדשי וחומש נמי איכא: תוספת הבכורים ועיטור הביכורים בפ' בתרא מפ' להו תוספות הבכורים מין במינו ועיטור הבכורים מין בשאינו מינו:
נופץ. זורקן בקרקע שלא יתהנו מהם אחרים. תרגום ותער כדה ונפיץ קולתה:
ולקח הכהן הטנא. פעמים שאין לו אלא הטנא:

הלכה ח

מן העצרת ועד החג. כדמפרש טעמא בגמ':
מן הפירות שבהרים. דמשובחין הן ואיתקוש כולהו לזיתי שמן מה התם מן המשובחין וכו':
ומעבר לירדן. אמורי שמעבר לירדן דהיינו ארץ סיחון ועוג שהן עמון ומואב וסוריא שגם היא מעבר לירדן אבל עבר הירדן מכשר וכ"ש פרזי וגרגשי דתוך הירדן נינהו וקרא ה"ק ויתן לנו את הארץ דהיינו ארץ שאינו זבת חלב ודבש ועוד נתן לנו ארץ ה' עממים שהיא

ארץ זבת חלב ודבש ותרי גווני ארץ קאמר ותנא דמתני' לא דריש ג"ש דאיתא בספרי אלא אית ליה קרא דולהעלותו מן הארץ ההיא דאית ביה תלתא גווני ארץ ומכי כתיב קרא וארד להצילו מיד מצרים ולהעלותו וגו' אל ארץ טובה ורחבה אל ארץ זבת חלב ודבש אל מקום הכנעני וגו' והשתא אית לן לרבויי ה' עממים דהיינו זבת חלב ודבש וארץ פרזי וגרגשי וארץ עמון ומואב וסוריא ולקמן אקשו ליה לר' יוסי הגלילי מקרא דואומר אעלה אתכם מעני מצרים דאית ביה תרי גווני ארץ לומר נהי דפלגת עלי בסוריא וכיוצא בה מיהו על כרחך על אמורי דהיינו גרגשי ופרזי מיהת אודי לי דכתיב בהאי קרא דאעלה אתכם דהתם כתיבי ששה עמים ואיפשר דהנהו רבנן דמקשו ליה לר' יוסי הגלילי היינו ר' עקיבא ובן ננס דלקמן פ' בתרא מפ' דר"ע ובן ננס סברי דעמון ומואב פסילי להביא בכורים ונ"ל דלדידהו כ"ש סוריא דהא לא כבשה ועוד דעמון ומואב כבשן האמורי והאמורי קרי להו ואפילו הכי פסולין ופשיט דכ"ש סוריא וגבי פרזי וגרגשי לא אשכחן דפליגי ור' יוסי הגלילי מתרץ להההוא קרא דאדרבא ה"ק ארץ אשר היא זבת חלב ודבש ואין כאן אלא האמורי של תוך הארץ וא"כ דווקא חמשה עממים ולא אמורי אלא של תוך הירדן דבעינן זבת חלב ודבש אבל תנא דספרי מודי דעמון ומואב כשרים דהתורה העידה דסיחון ועוג אמורי היה וכבש לעמון ומואב וכמו שכתבתי פ' שלש ארצות בס"ד ודרשא שלו דכל אמורי בכלל וסוריא פסולה ופרזי וגרגשי נמי פסולין ור' יוסי הגלילי נמי דריש לה אלא דסבר דזבת חלב ודבש דקאמר למעוטי הוא ואפילו אמורי דעבר לירדן אימעיט וכ"ש שני עממין וכ"ש סוריא והכי מוכח בגמ' וכך פירש הרמב"ן ז"ל דריה"ג סבר דדוקא חמשה עממים קאמר דג"ש גמיר והאמורי המוזכר שם הוא אותו שבארץ עצמה: לשון ספרי ויתן לו את הארץ הזאת ארץ זבת חלב ודבש נאמר כאן ארץ זבת חלב ודבש ונאמר להלן ארץ זבת חלב ודבש מה ארץ זבת חלב ודבש האמור להלן ארץ חמשה עממים אף ארץ זבת חלב ודבש האמור כאן ארץ חמשה עממים ר' יוסי הגלילי אומר אין מביאין בכורים מעבר לירדן שאינה ארץ זבת חלב ודבש ע"כ פי' להלן בפרשת תפילין בפרשת קדש והיה כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני והחתי והאמורי והחוי והיבוסי אשר נשבע ה' לאבותיך לתת לך ארץ זבת חלב ודבש:

מאן דמקדר. שמקדר בהרים מומחה בתחומין ובקי בטבע האדמה. אומר:

דאלין שגרונייא דבישן. סלעים זקופין של מקום שקורין בישן:

מינהון. מאותן י"ו מיל:

אל ארץ זבת חלב ודבש. וקא מפ' אל מקום הכנעני והחתי והאמורי והפרזי והחוי והיבוסי אלמא לאו ה' עממין דוקא קאמר אלא תרי גווני ארץ קאמר:

אשר נתת לי וכו'. בספרי דריש לה ר"ש מהאי קרא ולקמן מפ' מאי ביניהו:
ולא שנטלתי לי מעצמי. מיעט לראובן וגד דשאלו בפיהם ארץ סיחון ועוג דהיינו ערי האמורי ככתוב בפ' מטות דהם לא לקחו במלחמה אלא כל ישראל אבל חצי שבט המנשה הם לקחו חבל הארגוב בחרבם ככתוב בפ' דברים ונובח לכד קנת ומכיר לקח גלעד ושפיר קרא אשר נתת לי ה' דהצילם מידי חרב במלחמה אבל מ"מ עבר הירדן נינהו ולכך נחלק השבט דאלו חציין של השבט היו ולא נטלו מעצמן ולא אימעיטו ומ"ד לפי שאינה ארץ זבת חלב ודבש דהיינו ר' יוסי הגלילי אפילו שלא נטלו מעצמן בפיהן אלא בחרבם אינה ארץ זבת חלב ודבש ואין מביאין:
מאי ביניהון. מה לי למעטן מטעם שאינן זבת חלב ודבש וכו' מה לי מעטן מטעם שנטלו מעצמן כר"ש דדריש הכי בספרי אשר נתת לי ר' שמעון אומר פרט לעבר הירדן שנטלת מעצמך:

הלכה ט

הקונה שלשה אילנות. סתם ולא פי' לו קרקע:
מביא וקורא. דתנן בפ' הספינה דג' קנה קרקע ומפרש עולא בפ' לא יחפור דקנה י"ו אמה לכל רוח:
ר"מ אומר אפילו שנים אזיל לטעמיה. ואע"ג דתנא ליה לעיל אורחיה דתנא למיתני הכי א"נ דלכתחלה נמי קרי דומיא דג' לת"ק:
הקונה אילן וקרקעו מביא וקורא. מפ' עולא דהיינו י"ו אמה לכל רוח וק' דמאי אתא לאשמועינן ונראה לפרש דדייק לן וקרקעו לומר קרקע הצריך לו ואע"ג דהשרשים מתפשטין יותר מי"ו אמה אין להקפיד אלא מה שצריך:
בעלי אריסות וחכורות. בגמ' מפ' לה.
אריסין וחכירי בתי אבות כלומר אריסות קבועה ועומדת מאבות שהיו אבותיו של זה אריסין או תכירין בקרקע זה לאבותיו של זה:
אינן מביאין. ואפילו לשליח נמי לא דטעו אינשי:
מביאין וקורין. דהוי כקנוי להן ויכולין לומר מן האדמה אשר נתת לי והא דקאמר הן עצמן דלא מיבעיא שיביאו בשביל בעל השדה בשלוחין דמצו הוו שליח אלא אף הן עצמן לחלקן מביאין וקורין:
בחכירי בתי אבות היא. דאריסין דבתי אבות הוא דתניא בברייתא שהם אריסין לעולם דלא מצי מסלק ליה ופליגא ברייתא אמתני' ולא תשבש לה דתנאי היא ואפילו בכה"ג קתני לרבנן דאין מביאין:

בבעלי אריסות וחכירות היא מתני'. ולא בבתי אבות דבההוא מודו רבנן לר' יהודה ומשבשתא היא:

ובעיין מימר. נסבין חברייא למימר מתני' היא באריס וחכור דכי פליגי רבנן ור' יהודה בבעלי אריסות רגילין באריסות לעולם הוא דקאמר ולא באריס לשעה ולמעוטי באריס לשעה דמחדש ירד לאומנות ואינו רגיל בכך:

הא באריס לעולם וכו'. דלא מיירי מתני' שהוא אריס באותו קרקע לעולם דלא מצי מסלק ליה דבלעולם מודו רבנן דמביא וכ"ש באריס בתי אבות ולהאי פירושא דנסבין חברייא פליגא ר' זעירא ור' הילא בתרתי דלר' זעירא אפילו בבתי אבות פליגי וכ"ש באריס לעולם ולר' הילא פליגי אלא במי שהוא רגיל ומצי מסלק ליה אבל בלעולם מודו כו"ע וכ"ש בבבתי אבות ומסיק ר' אבא דבאריס לעולם הוא דמיירי ר' אילא בר אבא בש"ר יוחנן ולא פליגי ר' חייא ור' אילא אלא באריס בתי אבות:

בבעלי אריסות. הוא דתנן ולא תני אריסין וחכורות כדתנן בריש פרקין ובעלי אריסות משמע שהם בעלים באריסות דלא מצי מסלק ליה ובהא הוא דפליגי רבנן ור' יהודה אבל אריסין וחכורי בתי אבות כ"ע מודו דמביאין וקורין לר' אילא ואין מכל זה בהלכות הרמב"ם כלום:

הדרן עלך יש מביאין

פרק ב

הלכה א

התרומה. מפ' בגמ' דבין טהורה ובין טמאה קאמר דחייבין מיתה הזרים ול"ש טהורים ול"ש טמאין כולם חייבין:

והבכורים. כדמפרש בגמ' דבכורים איקרו תרומה וזר האוכלן ל"ש טהור וטמא בטהורים ול"ש טהור וטמא בטמאים במיתה וכהן האוכל תרומה טהורה בטומאת הגוף פליגי אמוראי בגמ' איכא מ"ד דאפילו לכהנים במיתה כדמשמע פשטיה דקרא ואיכא מ"ד דוקא בזרים הוא דכתיב כדאיתא בגמרא:

וחומש. האוכלן שוגג דכתיב בתרומה ואיש כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמישיתו עליו ובכורים בכלל:

ואסורים לזרים. למר ה"ק ואסורין דתנן לעיל דיש בה מיתה היינו לזרים ולפעמים אפילו כל שהוא ולזרים ולמר רישא בין לכהנים בין לזרים והיינו בטמאים והתרומה טהורה

אבל טמא שאכל טמא וטהור שאכל טמא אין איסורן שוה ולזרים אסורין בשוה דעל כולם יש בהם מיתה:

והם נכסי כהן. מפ' בפ' הזרוע למאי הילכתא וקאמר כדתנן בסוף מכילתין ולמה אמרו בכורים נכסי כהן וקאמר שהוא קונה מהן עבדים קרקעות ולקדש אשה וכו' למעוטי שביעית ומעשר שני דאין יכול להוציא הדמים אלא במידי דאכילה אבל אין הכי נמי דהמזיק מתנות כהונה מקמי דאתו ליד כהן שהשליכן לאור או לים פטור דממון שאין לו תובעין היא וכן לענין הדלקה בטומאה מפ' בגמ' דלא שוו בכורים לתרומה דתרומה טמאה מדליקין בה מה שאין כן בבכורים והטעם דקדשי מקדש הן:

ועולין בא' ומאה כדילפינן לעיל במס' ערלה פ"ב מקראי וכן גבי פרוסה של לחם הפנים דיינין הכי ובפחות ממאה אין עולין לזר והתם קתני דשניהם צריך להרים:

וטעונין רחיצת ידים. אפילו אם אוכל פירות לפי שהשני עושה שלישי בתרומה וידים גזרו עליהן להיות שניות ואם לא נטל ידיו פוסלות את התרומה והבכורים ובדין הוה דליתני דשלישי פסול בהן אלא דבכלל הך בבא ניהו:

והערב שמש. אם נטמא טומאה דאורייתא וטבל אינו אוכל בתרומה ובכורים עד שיעריב שמשו כל טומאה דרבנן לא בעיא הערב שמש כדאיתא בפ' י"א דפרה ואיתיה נמי בביצה פ' שני:

משא"כ במעשר. במע"ש אין בו מיתה ולא חומש וכל עצמו נאכל לזרים וחומש דמוסיף בפדיונו לא איירי הכא דאין לתרומה פדיון ונכסי כהן נמי לא הוי לקנות בדמיו עבדים וקרקעות דלא ניתן אלא לאכילה ושתיה כדאיתא במס' מעשר שני ולקדש בו את האשה פלוגתא דר"מ ור' יהודה פ' שני דקידושין וקיי"ל כר' מאיר דממון גבוה הוא ואפילו בדיעבד נמי לא קדש ולא בעי אחד ומאה אלא דבטל ברוב כדתניא בתוספתא ומייתי לה לקמן ובפ' הזהב כגון שאין בו שוה פרוטה דלית ליה פדיון ומיירי בנטמא דלית ליה תקנתא באכילה ובתוספתא מפ' גוונא אחרינא דבטל ברוב כגון שנכנס לירושלים ומפ' בפ' הזהב דנפול מחיצות דלאו בר אכילה הוא ולאו בר פדייה הוא דקלטוה מחיצות דאי לאו הכי הוי דבר שיש לו מתירין ואפילו באלף לא בטיל ואין טעון רחיצת ידים שאין השני פוסל בו לעשות שלישי ואינו טעון הערב שמש אפילו לטומאה דאורייתא דתנן טבל ועלה אוכל במעשר ובפ' הערל נפקא לן מקרא דכתיב ולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ בשרו במים הא רחץ טהור ובמעשר שני מוקי לה התם ואמרי התם דתנא ושייר דמצי למיתני ונוהגין בכל שני שבוע ואין להם פדיון משא"כ במעשר והא דמשמע ממתני' דמעשר שני לא בעי נטילת ידים בגמ' מפ' לה:

בשתי תרומות הכתוב מדבר. אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה ומתנת תרומה טמאה לכהן כדמפרש בפ' כל שעה ובפ' הערל להסיקה תחת תבשילך ואתרווייהו כתיב משמרת הילכך כי כתיב ושמרו את משמרתי ולא ישאו עליו חטא ומתו בו כי יחללוהו אתרווייהו קאמר והכי איתא לקמן אוכלי תרומה בזרים טהור שאכל טהור וטמא שאכל טמא וכו' בעון מיתה והך דרשא גופה דרשינן נמי גבי בכירים בין טמאים בין טהורים כיון דתרומה מיקרו:

ולא ישאו עליו חטא ומתו בו. לעיל מיניה כתיב ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים ומפ' בפ' הערל דבתרומה קאי:

בקדשים הכתוב מדבר. דבההיא פרשתא נמי כתיב אכילת קדשים דכתיב איש אשר יקרב מכל זרעכם ויקרב מפ' בתו"כ דיאכל הוא דקאמר:

כבר כתיב כרת בקדשים. בההיא פרשתא:

יש מת וחוזר ומת. דכרת קדים עונשיה למיתה בידי שמים.

מה חמית מימר וכו' מה ראית לומר וכו' כלומר מנא לך. שלא יזונו עיניהם מבית קדש הקדשים. כדמפ' קרא ואזיל אהרן ובניו יבאו וגו':

כבלע את הקדש. כשמכניסין הכלי הקדוש כל אחד בנרתיק הראוי לו כדמפורש התם וזהו בילוע שלו וכן תרגום אונקלוס כד מכסן ית מני קודשא לא יבאו אלא לאחר שנתנו כל כלי בנרתיקו יבאו שלא יזונו עיניהם מן הקדש והן היו עובדין עד חמשים אלמא כל מי שמת תוך אותו זמן בכרת הוא מת:

צא מהן עשרים שאין ב"ד של מעלה מענישין. באותו זמן כדאשכחן בדור המבול שלא הקפיד על עונם אלא מבן עשרים שנה ולהכי יהבי ליה זמן משעת עונשים חמשים ובהדי עשרים הוו להו ע' ולכי מיית בן חמשים משמע דכולהו עשרים דמחילה שקלי מיניה:

בכל עצב יהיה מותר. בכל מה שדוחק האדם את עצמו כגון לעשות יותר מדאי או לפרנס עצמו בדוחק יהא לו מותר לשון יתרון ומרויח הוא אבל המרבה דברים יש לו חסרון והפסד ובפ"ק דתענית הוכיחו התוס' היאך היה שמואל הנביא נ"ב שנה:

שתים שגמלתו. שכך שיעור ההנקה וכך גזרו חכמים על המניקה שלא תינשא ואחר שגמלתו העלתו מיד דכתיב ותעלהו שמה כאשר גמלתו והיא התפללה וישב שם עד עולם ומשישב שם מנינן ומזמן ישיבתו בעזרה חמשים שנה חייה ובפ' אלו מגלחין קאמר רבה חמשים ועד ששים זו היא מיתת כרת והאי דלא חשיב להו משום כבודו דשמואל הרמתי:

מיתה האמורה בתורה. כגון דתרומה ודבעל שור הנסקל:

אם לא זאת אעשה. סיפיה דקרא במדבר הזה יתמו ושם ימותו:
ועוד עשה במדבר וכו'. ובפ' יש נוחלין אמרינן דלא מת א' מהן פחות מבן ס. שנה:
וכתיב תבוא בכלח אלי קבר. בכלח בגימטריא שתין הוו והכי איתא פ' אלו מגלחין:
בהם ע' שנה. וזו בשביל תיבה:
בן שמונים שנה אנכי היום. וכתיב וברזילי זקן מאד:
אפר חמשים. רץ חמשים כלומר חי חמשים:
זקן שאכל. בן שבעים:
יאכל וחדי. בתמיה:
לארבעה. שנפל במטה:
מיתה הדופה. נפקא מכרת דיומי ולכלל מיתת כל אדם לא בא:
(**ב**) **כהנא שאל לר' זעירא זר שאכל תרומה בטומאה**. מהו מי אמרינן דכיון דכתיב בפרשת אמור בכהן טמא שאכל תרומה ומתו בו כי יחללהו אני ה' מקדשם וכל זר לא יאכל קדש דהשוה הזר לכהן טמא וזר נמי חייב מיתה או דילמא כהן טמא במיתה וזר בלאו דלא יאכל קדש ולא קאי אלעיל מיניה?
א"ל בעון מיתה. כיון דתרווייהו נשנו בפרשה אחת ונסמכו מה כהן טמא במיתה אף זר במיתה:
מן דצלי. אחר שהתפלל שנראה שזה היה קודם תפלה חזר בו ממה שאמר דור נמי במיתה:
וא"ל אני ה' מקדשם הפסיק הענין. בין כהנים טמאים לזר ונמצא דכהנים טמאים שאכלו תרומה חייבין מיתה וזר חייב בלאו ותו לא והיינו דאמר בסמוך:
כהן שאכל תרומה בעון מיתה. כלומר ולא זר דאני ה' מקדשם הפסיק הענין ולפי פי' זה יסכים תלמוד זה בהך שקלא וטריא עם תלמוד שלנו בס"פ הנשרפין אמר רב זר שאכל את התרומה לוקה א"ל רב כהנא ולימא מר במיתה דכתיב וכל זר לא יאכל קדש דכתיב בפרשה הכהנים טמאים שאכלו שהם במיתה שנאמר ומתו בו כי יחללוהו ודחי ליה אני ה' מקדשם הפסיק הענין עד כאן הנה דרב דסובר התם דזר אינו חייב מיתה משום אני ה' מקדשם דהפסיק הענין איהו נמי קאמר הכא כן וזה דעת ר' זעירא וא"כ כשאמר ר' זעירא בעון מיתה כלומר כיון שכתוב בפרשה הכהן טמא דחייב מיתה ה"נ זר ומהרש"ס ז"ל הוסיף בנסחתו א"ל הוא בעון מותה ופי' הוא בעון מיתה ואין כהנים בעון מיתה אני ה' מקדשם הפסיק הענין ובכהנים קא מזהר דעלייהו קאי קרא דקאי אערב שמש והדר כתיב וכל זר לא יאכל קדש משמע דכי אזהר רחמנא אטומאה לעיל אפילו אכהנים קא מזהר והיינו טעמא דרב דבסמוך:

ור' חייא בש"ר יוחנן זר שאכל תרומה בטומאה בעון מיתה. דוקא ולא כהנים והכא לא מצינא למימר דה"ק זר וכהנים נמי כמו שהיה קס"ד דר' זעירא דא"כ היכי קאמר בסמוך מתני' מסייעא לר' יוחנן אוכלי תרומה בזרים וכו' אוכלי תרומה בכהנים וכו' ואי ר' יוחנן סבר דאכהנים נמי איכא מיתה איך ברייתא מסייעתו דתני דאוכלי תרומה בכהנים או עשה או לא תעשה או מצוה ואילו מיתה ליכא אלא דר' יוחנן דקאמר זר שאכל תרומה בעון מיתה כלומר ולא כהנים ולהכי מסייעתו ברייתא דקאמר דאין באוכלי כהנים כלהו מיתה ובאוכלי זרים כלהו במיתה:

טהור שאכל טמא. כהן טהור שאכל תרומה טמאה:

בעשה. כדמפרש בסמוך ר' אבא בר ממל ור' ייסא:

טמא שאכל טהור. כהן טמא שאכל תרומה טהורה:

בלא תעשה. שנאמר בכל קדש לא תגע ומפ' בפ' הערל קדש היינו תרומה ובפרשת אמור כתיב נפש אשר תגע בו ונטמאה עד הערב ולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ בשרו במים ואחר יאכל מן הקדשים:

וטמא שאכל טמא בל"ת. דכתיב בקדשים לא יאכל ועל כל תרומה קא מזהר בין טהורה בין טמאה:

מה חמית מימר טהור שאכל טמא בעשה. מה ראית לומר שכהן טהור שאכל תרומה טמאה שהוא בעשה אם האזהרה היא שלא לאכול בשלילה האיך יצוייר שם עשה המורה על החיוב וקאמר דאמר קרא ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים והו"ל לומר יאכל הקדשים מאי מן אלא ודאי אתי למימר ממקצתם ולא הכל ומאי נינהו מקצת הטהורים ודייקינן הא מן הטמאים לא א"כ הוא לאו הבא מכלל עשה וקיי"ל לאו הבא מכלל עשה עשה ולכך קאמר דהוא בעשה דשלילת אכילתו שהוא לאו באה מכח חיוב אכילתו בטהורים:

ממשמע שנאמר כל אשר לו סנפיר וכו'. אתא לסיועי דלאו הבא מכלל עשה עשה מדתניא ממשמע שנאמר כתיב בפרשת שמיני את זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר יש לו סנפיר וקשקשת תאכלו וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת לא תאכלו וקאמר דאטו ממה שנאמר את זה תאכלו ומבאר סימני סנפיר וקשקשת איני יודע דאשר אין לו סנפיר וקשקשת לא תאכלו והלא מכלל הן אתה שומע לאו וא"כ למה נאמר לא תאכלו אלא לכך נאמר דלחייב עשה נאמר תאכלו ולחייב לא תעשה נאמר לא תאכלו א"כ משמע דאם לא נאמר לא תאכלו אלא את זה תאכלו לא הוה אמינא מכלל הן אתה שומע לאו ולאו הבא מכלל עשה לאו אלא לאו הבא מכלל עשה עשה:

ר' ייסא שמע לה. לטהור שאכל תרומה טמאה בעשה:
מן הכא. והוא נמי לאו הבא מכלל עשה והוא משום דכתיב בפסולי המוקדשין בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדיו ותנא דבי ר' ישמעאל אפילו טמא וטהור אוכלין בקערה אחת ושרי ליה לטהור לאוכלו אחר שנגע בו הטמא א"כ כאן הוא דשרי לטהור לאכול טמאה אבל בתרומה לא שרי לטהור לאכול טמאה והוא לאו הבא מכלל תאכלנו שהוא עשה ולפיכך אמר שהוא בעשה:
ולא בקדשים. קושיא מה ראית לעשות דוקיא זו כאן תאכלו ולא בתרומה דייק הכי כאן תאכלנו ולא בקדשים:
א"ר יוחנן בר מריא אין בגין קדשים. הא כתיב קרא אחרינא והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל א"כ האי דיוקא הוא לתרומה:
מתני' פליגא על רב. דאיהו אמר כהן טמא במיתה ואין זר במיתה דאני ה' מקדשם הפסיק הענין:
התרומה והבכורים חייבין עליהם מיתה. ופשיטא דמילתא דאישראלים קאמר דחייבים מיתה שהם זרים:
פתר לה בכהנים. דהא דמיתה בכהנים:
ופריך והא תנינן חומש. ואין חומש לכהנים:
ומשני פתר לה לצדדין. חיוב מיתה לכהנים וחיוב חומש לזרים:
מתני' מסייעא לר' יוחנן. היה עולה בדעתי דבמקום מסייעא הוה צריך לגרוס מתני' פליגא והיה מתפרש דכיון שהוא מחייב לזר מיתה ומתני' לא קאמר אלא אסורים פליגא עליה והיה הדבר קשה עלי להגיה מדעתי אחר זה ראיתי בפירוש מהרש"ס ז"ל שכתב מתני' מסייעא בתמיה דאותבת לרב מינה וכו' ולפי דרכנו יתפרש כן מדאותבת לרב ממתני' משמע דסברת דמסייע לר' יוחנן ואטו מתני' מסייע ליה והלא לא מסייע ליה אלא פליגא דתנן ואסורים לזרים משמע אסורין בלבד והוא אמר זר במיתה:
ומשני פתר לה בפחות מכשיעור וכולה מוקי לה בזרים מיתה וחומש בכשיעור ואסור בפחות מכשיעור. ?(ב) וקשה לי תינח לגבי חומש אלא לגבי דימוע מאי איכא למימר דהא מדמעת עד א' וק' אינה נוהגת כמ"ש כדתנן במתני' דאלו בכורים והא תנן במס' ערלה (פ"ב משנה א') דבכורים מדמעת עד ק"א ואי בכורים שאין בהם קדושה מוקמת לה היכי תני בכורים דאין מדמעין לחוד מ"ש נמי אינו מדמע ועוד דתנן לקמן נקנין במחובר לקרקע קדושים ור"ש משום דסבר דתרומה קרינהו רחמנא פליג עלייהו דרבנן דלאחר תלישה צריך לקרות להם שם משמע דלרבנן במחובר סגי וקדשי ויותר נכון לומר

קתני לה כדמפרש בסיפא ונוהג בכל הפירות משא"כ בבכורים ואילו מ"ש נוהג בכל הפירות וכן נוהגת בכל השנים משא"כ במעשר ואלו בכורים נוהגין בכל השנים וה"נ עד מן הטהור על הטמא הוא משא"כ בבכורים ומדמעת וחייבין עליה חומש הוא משא"כ במעשר וחסרה היא ותני בברייתא הכי משום דבמתני' קתני דמ"ש שוה לתרומה ושוה לבכורים ?(ד):

לך נתתים למשחה. ובקרא דמשמרת תרומתי כתיב:

לגדולה. כדאמרינן בפ' הזרוע מתנות כהונה אין נאכלות אלא צלי וכו' כדאיתא התם ותרגום למשחה לרבו:

ולהדלקה. נמי מהכא דרשינן דעני אין לו נר כדאיתא בריש ברכות:

בין טמאים בין טהורים. דבכורים שנטמאו שרו להדלקה כתרומה דתרומה ובכורים בההיא פרשתא כתיבי ותרומותי דדרשינן לעיל בשתי תרומות הכתוב מדבר על כל שם תרומה קאי ואילו לעיל תנן נטמאו נופצן משמע דאין לו כאן הנייה אלא סלים:

ומפ' ר' אבהו ולא בערתי ממנו בטמא. ובוידוי כתיבי בכורים דקאמר בערתי הקדש מן הבית ודרשינן לקמן הקדש העליון במשמע דהיינו פרשת בכורים ומעשר שני בהדיא אשכחן דאיקרי קדש בפ' בחוקותי ואהני דאיקרו קדש קאי ולא בערתי ממנו בטמא אלמא בכורים ומעשר שני שוין דאסור לבער מהן בטומאת עצמן והכי איתא נמי בפ' הערל:

ראוי לפדותו ולאכלו ואת אמר הכין. וכיון דאית ליה פדיון פשיטא דאין מדליקין בו דדבר שיש לו מתירין הוי ובפ' לא יאמר נפקא לן מקראי דמעשר שני שנטמא שפודין אותו: ומשני לא אתיא דא אלא או בלוקח בכסף מעשר שני שנטמא וכר' יהודה דס"ל התם דיקבר או בבכורים שנטמאו ודברי הכל:

תמן תנינן. פ' אין דורשין:

נוטלין ידים לחולין ולמעשר ולתרומה. די להן בנטילה מכלי שאין בו אלא רביעית מים ובפ' כל הבשר מפ' דלחולין עד פרק ראשון ולתרומה עד פרק שני ולקדש מטבילין שלמים או חטאות לכהנים יש מעלה שצריך להטביל הידים במ' סאה ואע"פ שאינן אלא סתם ידים שלא נגעו בטומאה דאורייתא המטמאה את כל הגוף:

דתנינן תמן. פ' י"א דמס' פרה ומייתי לה פ' השוחט ופ' אין דורשין:

כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים. כל שהוא מן התורה טהור וסופרים גזרו עליו טומאה כגון הידים והכלים שנטמאו במשקין והבא במים שאובין וכל הנהו דאמרו פ"ק דשבת דילן טומאת שני לטומאה גזרו עליהן:

מטמא את הקדש. שעושהו שלישי וטמא שעושה רביעי:
ופוסל את התרומה. דשלישי בתרומה פסול ולא עביד רביעי כדאיתא בפ' השוחט:
מותר בחולין ובמעשר. דקס"ד דר"מ שרי ואפילו בלא נטילת ידים מותר ליגע דלא עבד שלישי וטעמא כיון דמ"ש קל דלא בעי' הערב שמש:
אוסרין במעשר. ליגע בלא נטילת ידים דעבדי שלישי:
נפסל גופו וכו'. אוסרין דאמרי רבנן היינו דטבילה כל גופו בעי מ' סאה דהא ארישא קיימין דקתני כל הטעון ביאת מים וכי פליג ר"מ על רבנן היינו דלא בעי כל גופו טבילה במ' סאה אבל נטילת ידים דכ"ע לא פליגי דבעי:
ומאי כדון. וא"כ מהו עכשיו תירוצא דרומיא דמתני':
הן דתימר המעשר טעון רחיצת ידים. דהיינו מתני' דחגיגה כר"מ היא:
ברוצה לאכול. המעשר:
הן דתימר אין מעשר טעון רחיצה. דהיינו מתני' דפרקין:
ברוצה ליגע. ולא לאכול:
ופריך ולאו הוא רוצה לאכול הוא רוצה ליגע. דהא קתני בה דתרומה ובכורים טעונין רחיצת ידים והא מתני' כר"מ מוקמת לה ולר"מ בין לאכילה בין לנגיעה שרי' ברחיצת ידים לתרומה ולבכורים וא"כ כי קתני סיפא מה שא"כ במעשר בין לנגיעה קאמר דשרי בלא רחיצת ידים:
ומשני אלא משום נטילת סרך. מתני' דחגיגה דמצרכא נטילת ידים בין במעשר בין בחולין מיירי בפת ומשום נטילת סרך דאמרינן בפ' כל הבשר נטילת ידים לחולין משום סרך תרומה ומתני' דפרקין בפירות דלא גזור בהו סרך תרומה דאמרינן התם הנוטל ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח:
ופריך והתנינן תרומה וכו' כלומר והא תנינן גבה. דההיא מתני' דחגיגה תרומה ותרומה ליכא למימר בה דנוטלין בפת ותו לא דהא תקנתא גמורה היא דכל שני עושה בה שלישי בכל אביזרהא קאמרינן דכוותה דההיא קתני בחולין ובמעשר והשתא בהך דיוקא דדייקינן שייכא לן קושיא אחריתי דגבי חולין אפילו בפירות מחייבינן נטילת ידים דדומיא דתרומה קתני ותקשה לן אההיא דכל הבשר דאמרינן הרי זה מגסי הרוח:
אלא. הכי הוא תירוצא דכולא מתני' ההיא דחגיגה מיירי בחולין שנעשו על טהרת הקדש ומעשר השנוי שם כה"ג הוא ומשו"ה אפילו פירות עבדי שלישי ובעי נטילה ומתני' דפרקין במעשר גרידא דדמי לחולין גרידי:
ופריך ולאו כחולין הן. ולא עבדי בהו שלישי:

אי כר' שמעון בן אלעזר. דיש ידים תחלות לחולין ומתני' דחגיגה בידים תחלות מיירי דמדינא צריכין נטילה דעבדי שני ומעשר כה"ג ותרומה דתני גבה בדינה דהיינו שניות דעבדי שלישי ובפ' שני דחולין מפ' ומי איכא ידים תחלות ומשני כגון דנכנסו ידיו לבית המנוגע דידיו תחלות אליבא דר' עקיבא כדאיתא במס' ידים דידיו תחלות ועושות שני וקאמר ת"ק דברייתא דדינא דתחלות לא הוזכר אצל חולין אלא לענין תרומה וקדשים ורשב"א סבר דאף לחולין הוזכר ומתני' דחגיגה כרשב"א תוקי' להו אפילו בחולין גרידי ובידים תחלות ואיבעית אימא בידים שניות וכר' אלעזר בר צדוק ובחולין שנעשו על טהרת הקדש וכדאמרן דקסבר דאית בהו שלישי ומעשר דקתני התם נמי כה"ג הוא והשתא חולין ומעשר ותרומה דקתני להו בהדי הדדי מדינא אית בהו שלישי ואפילו בפירות נמי בעי נט"י:

דתנינן תמן. במס' טהרות:

הרי אלו כחולין. ואין באין לכלל שלישי:

הרי הם כתרומה. כדמפרש לטמא ב' ולפסול א' הראשון והשני טמא בהן דהטומאה יוצאת מהן לטמא אחד והשלישי פסול ואינו טמא לעשות רביעי ואפילו בקדש:

הלכה ב

טעונין הבאת מקום. שצריך ליטפל בהבאתן לירושלים ולא להניחן בגבולין וירקבו כדכתיב קרא ומייתי לה בגמ' והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם ואת מעשרותיכם דהיינו מעשר שני דבעי מחיצות ותרומת ידכם אלו הבכורים שנאמר בהן יד כדכתיב ולקח הכהן הטנא מידך כדאיתא בגמ':

וטעונין וידוי. בפ' בתרא דמס' מעשר שני תני זמנו דתנן עיו"ט הראשון של פסח ברביעית היה הביעור במנחה ביו"ט האחרון היו מתוודין ביערתי הקדש מן הבית וכו' כדאיתא התם ובגמ' יליף נמי בכורים דבעו וידוי ובהני תרתי מודי ר"ש ובגמ' פריך דתרומה נמי בעיא וידוי דתנן התם וגם נתתיו ללוי זה תרומה:

ואסורין לאונן. מ"ש בעשה דושמחת:

ובוידוי. כתיב לא אכלתי באוני ממנו ובגמ' יליף בכורים מיניה:

ור"ש מתיר. בכורים לאונן בגמ' מפ' טעמא דר"ש מה שאין כן בתרומה דדרשינן בפ' אלמנה לכה"ג זר וכל זר זרות אמרתי לך ולא אנינות:

וחייבין בביעור. בפסח של שנה רביעית ובשנה שביעית היה הביעור כדתנן בפ' בתרא דמ"ש ואע"ג דבכורים ניתנין בכל שנה ושנה אין צריך רק ליתנם לכהנים והכהן יכול לשמרם כל זמן שירצה עד שנת הביעור אבל בשעת הביעור בזמנו צריך לבערם מן העולם

בכל מקום שהן ואפילו הכהן עצמו אם לא אכלן עדיין מה שאין כן בתרומה דלא בעיא ביעור ואילו בכורים ומ"ש בין הנוטלן בין הנותנן דהיינו בעלים חייבין בביעור ובוידוי כדאיתא בגמ':

ור"ש פוטר. את הבכורים מן הביעור דסבר דבנתינה לכהן סגי ואין הכהן צריך לבערן והכי תנן התם בהדיא כיצד היה הביעור נותן תרומה ותרומת מעשר לבעליו אבל מעשר שני ובכורים מתבערין בכל מקום שהן ור"ש אומר בכורים ניתנין לכהן כתרומה:

ואוסרין בכל שהן מלאכול וכו'. פי' זו הבי"ת בירושלים בשביל היא כלומר בשביל שנכנסו תוך מחיצות ירושלים כלומר כיון נכנסו מ"ש ובכורים תוך ירושלים ויצאו אוסרין תערובתן מלאכלן חוץ לחומה אלא בירושלים וירושלים סבת האיסור דלא מצי למיפרקיה למ"ש דקלטוהו מחיצות דאם לא היה נכנס היה נפדה:

כל שהן. מפ' בגמ' דלאו אפילו שאין בו שום פרוטה קאמר אלא בין סאה דעלייה בין שאר סאין כלומר דאפילו שהעלה סאה של בכורים שנפלה לתוך מאה של חולין שהמאה שרו לזרים ואותה דניתנת לכהן שנתערבה ואפילו באלף אותו התערובת טעון מחיצה ולא מבעיא תערובת הסאה אלא אפילו המאה דנאכלות לזרים שנתערבו ואפילו באלף אין נאכלות אלא תוך ירושלים מטעם דבר שיש לו מתירין דקיי"ל בפ"ק דביצה דאפילו באלפא לא בטיל והא דתני לעיל דמ"ש לא בעי אחד ומאה ובטל ברובא הא אוקימנא לעיל בשנטמא דלית ליה תקנתא באכילה ואין בו שוה פרוטה דלית ביה פדיון אי נמי שנכנס לירושלים ונפול מחיצות והכי איתא בגמ':

גידוליהן אסורין מלאכול בירושלים. אם זרע מ"ש ובכורים גידוליהן בעו חומה והאי בי"ת נמי בשביל קאמר בשביל שיש להם היתר אכילה בתוך ירושלים אסורין מלאכול חוץ לירושלים ואינן נאכלין אלא בירושלים ובגמ' פריך דהא תנן בפ' הזורע תרומה גידולי מ"ש ובכורים חולין ומשני לה:

אף לזרים ואף לבהמה ר"ש מתיר. בגמ' מפ' מאי קאמר:

מה שאין כן בתרומה. דעולה בק"א דתערובתה וגידוליה לא בעו חומה דהא היא עצמה נאכלת בגבולין ובפ' הערל אמרינן דתנא ושייר אוכלן בטומאת עצמן דלוקה ואסור להבעיר מהן בטומאה מה שאין כן בתרומה:

דכתיב ואת תרומת ידכם וכו'. ומעשרותיכם מעשר בהמה ומעשר שני קאמר:

בכורים מנין. דבעו מקום:

דכתיב ואמרת לפני ה' אלהיך. בפרשת וידוי מעשר כתיב:

בכורים מנין. דבעי וידוי כדמפרש לקמן בגמ' דאפילו בפני עצמן:

הקדש העליון. דכתיב בערתי הקדש וכיון דוי"ו דנתתיו לא מצי קאי אמ"ש דהא לבעלים נאכל אלא מעשר ראשון קאמר ולא אשכחן דמ"ש מיקרי קדש אלא דהיינו בכורים האמורים בפרשה עליונה ובפ' הערל מפרש טעמא אחרינא דאיתקוש מעשר ובכורים בקרא דהבאתם שמה ליתן את האמור של זה בזה ור"ש מודי לת"ק בהא ולקמיה מפרש טעמא דהא משמע דלא דריש הקדש עליון כיון דפליג בביעור ובאונן א"כ גבי וידוי מנא ליה לר' שמעון דבשלמא הבאת מקום קרא כתיב בהדיא אלא וידוי מהיכא תיתי כיון דלא דריש הקדש העליון ובגמ' דילן בפ' כל שעה (פסחים דף לו:) גרסינן הכי מאי טעמא דרבנן דכתיב והבאתם שמה וגו' ואמר מר ותרומת ידכם אלו הבכורים ואיתקוש בכורים למעשר מה מעשר אסור לאונן אף בכורים אסורים לאונן ור"ש תרומה קרינהו רחמנא מה תרומה מותרת לאונן כדאמרינן זרות אמרתי לך וכו' אף בכורים מותרין לאונן ופרכינן עליה דר"ש נהי דהיקש לית ליה שמחה מיהא מיכתב כתיבא בהו דכתיב ושמחת בכל הטוב ומשני ההוא לזמן שמחה הוא דאתא דתנן מעצרת ועד החג מביא וקורא מהחג ועד חנוכה מביא ואינו קורא ע"כ.

כל אילין מיליא ור"ש פליג. דמשמע דלית ליה דרשא דהקדש העליון ואי הכי אמאי לא פליג נמי גבי וידוי דהא מטעם הקדש ילפינן וידוי גבי בכורים כדלעיל:

זו קריאה. כלומר היינו וידוי היינו קריאה בהדי הדדי כתיבי גבי בכורים:

דכתיב וענית ואמרת. ומייתר ואמרת דלכתוב לפני ה' אלהיך אלא ואמרת אתא לוידוי בזמנו בשנה רביעית ושביעית דהני כתיבי בפרשת וידוי דמעשר ואמרת לפני ה' אלהיך:

כיני מתני' ואוסרין כל שהן מלאכול בירושלים ור"ש מתיר. מפ' תלמודא למתני' דאע"ג דקתני ואוסרין כל שהן מלאכול בירושלים סתמא ולא פליג עליה ר"ש על כרחך כנה ויישובה של משנתנו הוא דמתני' חסרה היא ור"ש פליג עלה בעירובין דהיינו בבא דאוסרין כל שהן ולקמיה מפרש הי ניהו עירובין דשרי ר"ש וכן גבי גידולין פליג נמי ר"ש ולקמן מפרש טעמא דאשכחן בברייתא דר"ש פליג עלייהו דרבנן בהני תרתי ומייתי לה בסמוך:

והא אוף רבנין נמי מודי ליה. כלומר מדקתני אף לזרים ולבהמה ור"ש מתיר מכלל דרבנן פליגי ומשמע ת"ק קא אסר בגידולין והיינו דגבי מ"ש כי היכי דמעיקרא קמי זריעה אסירא ביה אכילת בהמה דנפש לא כתיב אלא בתרומה השתא נמי אסירא גבי גידולין וגבי בכורים כי היכי דמעיקרא אסירי לזרים השתא נמי אסירי גידולין והא ע"כ אף רבנן מודו בהכי דהא אנן בפ' הזורע בתרומות ומעשר שני ובכורים גידוליהן תולין

והיינו דגבי בכורים שרו לזרים ולבהמה ובמ"ש שרו לבהמה והיכי תנן במתני' דר"ש מתיר דמשמע דרבנן אוסרין:

ומשני מן דו מותיב לון מן תמן. כלומר מתני' ה"ק טעמא דר"ש דפליג עלייהו דרבנן בעירובין ובגידולין מטעם דאפילו לזרים ואפילו לבהמה דשרי לכהן משום הכי ר"ש מתיר:

מן דו מותיב לון מן תמן. משם שהוא משיב להם משם הוא דקא שרי ר"ש:

אי אתם מודים לי וכו'. והכי מקשה ר' שמעון לרבנן ויש מחיצה לאכילת זרים אי אתם מודים דלא אהני מעלה דמחיצה לאסור גידולין דבכורים לזרים בתוך ירושלים והא אתם מודים לי בזה כדתנן דהוו חולין וכן גבי מ"ש דאסור לבהמה מי אהני מעלה דמחיצה לימא דאסירי לבהמה הא קא מודיתו לי דשרי לבהמה כדקתני חולין:

כשם שאין מחיצה לאכילת זרים. כלומר וא"כ נשוה מדותנו ונאמר גבי בכורים כשם שאין מחיצה מעלה לענין אכילת זרים כך אין מחיצה מעכבת לזרים ואפילו חוץ לחומה נמי שרו:

וכשם שאין מחיצה לאכילת בהמה. היינו גבי בכורים ומ"ש כשם שאין מחיצה לאכילת בהמה דשרו להאכילן לבהמה גידולי מ"ש כדתנן דגידולין חולין הן:

כך אין מחיצה מעכבת: לבהמה חוץ לחומה לאדם ואפילו לבהמה:

ורבנין. כלומר ורבנין מאי טעמייהו:

עשו ירושלים כדבר שיש לו מתירין. דאע"ג דגידולין דבכורים שרו לזרים ולבהמה וגבי מ"ש שרו לבהמה אפ"ה מחיצה אהניא בהו שלא לאכול חוץ לירושלים ואינו יכול לפדותם ורצו לעשות היכרא מטעם זה:

כמא דתימר דבר שיש לו מתירין וכו'. דשמעינן ליה לר' שמעון דאמר בפ' שלוש ארצות דדבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל ור"ש אמר סוף סוף הא מודו רבנן דמחיצה איתרעא ליה:

מה פליגין ר"ש ורבנין וכו'. דמקשה פריך דמהך אהדרתא משמע דמאי דמצי להקשות עליהן ר"ש לרבנין היינו בגידולין כדאמרינן מן דו מותיב לון מן תמן וא"כ דוקא בגידולין הוא דיכול לחלוק עליהן שהן מודים בגידולין חולין:

אבל בעירובין אף ר"ש מודי כלומר יכול הוא להודות לרבנן:

ומה בין עירובין וכו'. וכי תימא כי הדדי נינהו דהא עירובין בנתבטלו בק' איירינן הא ליתא:

דעירובין בעינן הן. ולא נאבדו מן העולם וטעמא רבא איכא דאסורין לזרים ולבהמה חוץ לחומה מה שאין לומר כן גבי גידולין דהא כבר בטלו ואבדו מן העולם ואילו גידולין פנים חדשות הן ובריה חדשה היא ולא דמו וא"כ תיקשי לסתמא דתלמודא דאמר לעיל דבין בעירובין בין בגידולין ר"ש פליג עלייהו ומשני מה דר"ש מודי לרבנן בעירובי מעשר דאסורין לאכול אלא תוך החומה כיון דנכנסו:

אבל בעירובין וכו'. בתערובת של בכורים דמו לגידולין כדמפרש תלמודא טעמא בסמוך דצריך להרים מה שאין כן במעשר ושמא סבר ר"ש כר' אליעזר דאמר תרומה בעינה מחתא והכי נמי בכורים בכה"ג הוא הילכך כיון דמעלין אותן ליכא בתערובת שום קדושה כלל הילכך שרו חוץ לחומה ורבנן אזלי לטעמייהו וסברי דלא אמרינן תרומה בעינה מחתא ומדמעת לפי חשבון כדאמרינן בפ' סאה תרומה:

ותני וכן היה ר"ש אומר וכו'. הכי תנינן לה בתוספתא ר"ש אומר בכורים פטורין מן הביעור ר' יוסי אומר מעשר שני טעון וידוי ובכורים טעונין וידוי מה מעשר שני טעון ביעור אף בכורים טעונין ביעור א"ל ר"ש מה למ"ש דטעון ביעור. שכן דמיו טעונין ביעור תאמר ביכורים שאין דמיהן טעונין ביעור וכן היה ר"ש אומר אין הבכורים אוסרין עירוביהם וגידוליהם מלאכול בירושלים ע"כ פי' אין דמיהם טעונין ביעור שאין תופסין הבכורים דמיהן דאין להם פדיון הילכך כי מכרן כהן לכהן לקנות עבדים ובהמה טמאה אין צריך לבערן דאדרבא רחמנא שרינהו כתרומה קתני מיהת אין הבכורים אוסרין עירוביהן וגידוליהן אלמא בעירובין ובגידולין איפליגו ודוקא גבי בכורים הוא דשרי' בתרווייהו אבל גבי מעשר לית ליה עלייה בגידולין לחוד הוא דשרו לר"ש מטעמא דמחיצה איתרעאי אבל בעירובין דמעשר דבעיניה הוא דהא אין צריך להרים מודי ולקמן נמי מייתי ברייתא דמודי לרבנן בעירובין דמעשר דטעונין מחיצה אליבא דר' שמעון ובריית' דהכא נמי לא תני שריותא דרבנן בעירובין אלא גבי בכורים:

מעשר אין לו עלייה. דאין צריך להרים הילכך בתערובתו בעינו הוא דאכלינן ליה ומשו"ה מודי לרבנן:

בכורים יש להם עלייה. דתנן פ' שני דערלה התרומה והבכורים עולין בא' ומאה וצריך להרים וטעמא משום גזל השבט כדאיתא התם וכיון דמעלין אותה סאה ויהבינן ליה לכהן שוב אין המאה הנותרים בעו מחיצה ושרו בין לזרים בין לבהמה חוץ למחיצה דר"ש ס"ל כר' אליעזר וכדאמרן:

הוי מה דר"ש מודי לרבנן וכו'. כלומר כיון דטעמא דמודי להו במעשר היינו משוה דאין בו עלייה הוי אומר דאפילו גבי בכורים איכא צד דמודי להו והיינו באותה סאה שהעלה מודי להו לרבנן דבעיא מחיצה מטעמא דבעינה היא:

וטעונה הנייה. דאסור לעשות בה שום הפסד כגון להאכילה לבהמה או לרפואה או אם הם רמונים אסור לעשותם עסיס או אם הם תמרים אסור לעשותן שכר דכדרך הנייתן שרינהו רחמנא לכהנים דאיתקש בכורים לתרומה וכל הנהו גווני דתנינן גבי תרומה דאסירי במתני' ובריית אסירי בבכורים גופייהו ובסאה דהעלאה אבל המאה כיון דשרו לזרים ולבהמה שרו נמי גבי מחיצה ושרי להוציאן חוץ לחומה ולאכלן זרים ואפילו להפסידן:

כולהון טעונין מחיצה. כולהו סאין בין דמאה בין הסאה דהעלאה בין במעשר בין בבכורים טעונין מחיצה מטעם דבר שיש לו מתירין:

וטעונין הנייה. כדרך הנייתן ושלא להפסידן ואזלי לטעמייהו דתנן בתרומות סאה תרומה שנפלה למאה והגביהה ונפלה למקום אחר אינה מדמעת אלא לפי חשבון דס"ל מעורבת היא וכן גבי בכורים כה"ג הילכך כולהו שוין וטעונין מחיצה וטעונין הנייה גבי תרומה תניא בתוספתא פ"ט תרומה ניתנה לאכילה ולשתייה ולסיכה ולאכול דבר שדרכו לאכול וכן אין עושין בה הפסד דאין עושין מיין אלונתית ולא זילוף ר"ל להרביץ הבית אלא לאכול ולשתות וה"ה בבכורים דתרוייהו איקרו תרומה וגבי מעשר שני תנן נמי דניתן לאכילה ולשתיה ולסיכה ותניא בפ"ק דמעשר שני בתוספתא אין נותנין שמן של מעשר שני לא על גבי צינית ולא על גבי חזזית דלא ניתן לסיכה אלא להנייה דדמו לאכילה ולא לרפואה דהוי הפסד. ואיכא למידק דבשביעית אשכחן אכילה ואמרינן נמי דבעיא הנייה כדאמרינן שביעית ניתנה לאכול דבר שדרכו לאכול וכו' וגבי סיכה נמי קתני התם דלא יסוך רגלו ויתן לתוך סנדלו וכו' וגבי תרומה קתני בתוספתא דתרומות פ"ט תרומה ניתנה לאכילה ולשתיה ולסיכה ולאכול דבר שדרכו לאכול וכו' ובפ' עשירי תניא גבי סיכה שמן של תרומה אין סכין בו מנעל וסנדל וגבי מעשר שני תנן דאין לוקחין בו עבדים וכן גבי שביעית תנן נמי הכי ואילו גבי תרומה ובכורים קתני דהן נכסי כהן ושרי ליקח בהם עבדים וכו' ונ"ל תירוצא דמילתא דשביעית ומ"ש תופסין דמיהן הילכך אין לוקחין בדמיהן מידי דלאו אכילה אבל גבי תרומה ובכורים אין להם פדיון הילכך מצי ליקח אשה ועבדים דאשה אוכלת אותן בקדושתן וממילא מיקנייא וכן עבד דרחמנא אמר לך נתתים אבל אינהו גופייהו לא מצי הקונה למיעבד בהו אלא אכילה ודוק. ונקטינן מהך סוגיא דר"ש פליג ארבנן דבכורים בגידולין ובתערובת דאינן טעונין לא מחיצה ולא

הנייה והיינו במאה סאין אבל לא בסאה דהעלאה ובמ"ש בגידולין פליג ולא בתערובת ותוך החומה דכו"ע שרו גבי בכורים בגידולין בין זרים בין בהמה ובחוץ לחומה אחר שנכנסו הוא דפליגי דרבנן בעו מחיצה ור"ש לא בעי מחיצה דהא מחיצה איתרעאי והיינו דאמרינן לעיל כיני מתני' ואוסרין עירוביהן ואף לאחר עלייה מלאכול בירושלים ור"ש מתיר דהיינו עירובין דבכורים וגידוליהן דשניהם אסורין לאכול בירושלים ור"ש מתיר בשניהם במ"ש ובכורים וכי תנן אף לזרים ואף לבהמה ה"ק טעמא דשרי ר"ש בעירובין בשניהם מטעם דאף לזרים ואף לבהמה שרו כו"ע הוא דהתיר ורבינו שמשון ז"ל לא ביאר סוגיא זו ותמהני עליו:

אנא בן עזאי דהכא. בפ"ק דקידושין גרסינן כי האי לישנא ופי' רש"י ז"ל כי הוה בדיחא דעתיה הוה רגיל למימר הכי הריני פתוח ומוכן להשיב לשואלי דבר תורה כבן עזאי דהוה דר בטבריא שהיה חריף ודרשן ואמר כל חכמי ישראל לפני כקליפת השום ע"כ:

תמן תנינן. פ' הזורע תרומה:

גידולי תרומה תרומה. התם מפרש טעמא:

וגידולי גידולין חולין. מפ' התם דהיינו בדבר שזרעו כלה:

טבל. מפ' התם טעמא דרובא חולין ובדבר שזרעו כלה:

ומעשר ראשון. שלא ניטלה תרומתו וזרעו דרובו חולין:

וספיחי שביעית. שאין מצויין:

ותרועת חו"ל. שאינה מצוייה:

והמדומע. שרובו חולין:

והבכורים. שאין מצויין ור' יוחנן לא ידע סוגיא דלעיל דאמרינן הא לענין מחיצה הא לענין זרות ובהמה:

שזרעו כלה. נפסד ונרקב כגון חטים ושעורים:

והתנינן איזהו דבר שאין זרעו כלה. משנה היא שם ואנן תרי מילי קשיא לן גבי מ"ש וגבי בכורים דבתרוייהו קתני התם גידוליהן חולין ובתרוייהו קתני הכא דגידוליהן אסורין ותרצת גבי מ"ש אבל גבי בכורים מאי תרצת:

וכי יליף וכו' חייבין בבכורים. בתמיה והא אין חיוב בכורים אלא בשבעת המינין כדתנן בפ"ק:

אזל בן עזאי דהכא. דלא ידע להשיב:

אתא שאל. ר' יוחנן לר' ינאי.

למעשר הושבה. כי נשאלה שאלה בבית המדרש ועליה הושבה משנתנו לענין מעשר היה דכי קתני וגידוליהן אסורין לענין מעשר קתני לה ולא לגבי בכורים דבכורים שרו

דזרען כלה הן ובמעשר שני הוא דתני דאסירי ובדבר שאין זרעו כלה ומתני' דתרומה בזרעו כלה איירי:

מיחלפא שיטתיה דר' יוחנן. ששתק לר' ינאי ולא הקשה לו מה שהקשה לריב"ל:

תמן אמר ריב"ל לא ידענא היכן ונ"ל דקאי אההיא דתנן אין עושין סחורה לא בנבלות ולא בטרפות והקשו על זה והא כתיב לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה או מכור לנכרי ומשמע דכל נבלה שריא לעשות בה סחורה:

ומשני ריב"ל לקרנה של נבלה הושבה. כלומר לדבר שאין בו משום נבלה כגון קרנה ועורה וטלפיה:

ואקשי ליה ר' יוחנן והא דרשינן בגדים שנים. אומר אני דקאי אההיא ברייתא דת"כ דתניא ר"ש אומר ממשמע שנאמר בד שומע אני ארבעה בגדים שנאמר ולבש את בגדי הבד בגדי הקדש ומפרש עלה ר' איתי דמיעוט בגדים שנים הרי כאן ארבעה אלמא דפשוטו של מקרא דרשינן והכא נמי תתננה אומר כדכתיב ולא משמע דקאי אקרנה אלא אנבלה גופה דאסירא באכילה: ומסיק פרכיה דתלמודא דכי היכי דהתם פריך ר' יוחנן דבגדי שנים משמע הכא נמי ליקשי ליה ר' יוחנן לר' ינאי וגידוליהן שנים משמע וקאי בין אמעשר בין אבכורים:

מ"ש בטל ברוב. הך ברייתא אתיא לפרש האי דתנינן בריש פרקין דתרומה ובכורים עולין בק"א מה שאין במ"ש דמשמע דבטלין ואין צריכין שיעור ואדרבא הכא תנן דמשום דבר שיש לו מתירין אסירי עירוביהן וחמירי יותר מערלה ומשום הכי קאמר באיזה מעשר אמרו דבטל ברוב והוא קל מ"ש טהור שנכנס לירושלים ויצא דאהאי לא אהני מחיצה ובטלה הוא טענת דבר שיש לו מתירין ומפ' לה בהזהב דקלוט מחיצות ודנפול מחיצות דנפל מחיצות דבאכילה אסור דקלוט מחיצות ובפדייה אסור הילכך אם נתערב בטל ברוב וליכא לפרש דכיון דיצא איפסיל באכילה כמו בשר שיצא חוץ למחיצתו דבריש בהמה המקשה יליף מקראי דשרי לאהדורי ועדיין מועלת מחיצה ולדברי ר יאי אמאי פירשו דמ"ש דבטל ברוב היינו שהוא טהור ונכנס ויצא לא הו"ל למימר אלא משום דזרעו כלה מיירי אלא ודאי מאי דאסרינן כי לא נפול מחיצות ועירובו אסור משום דבר שיש לו מתירין ודלא כר' ינאי וה"ה גידוליהן לרבנן מהאי טעמא נמי אסור ל"ש דבר שזרעו כלה ל"ש דבר שאין זרעו כלה וקשיא לר' ינאי:

אוסר דמיו. דפדיונו נתפס ובעי חומה:

ועירוביו כל שהוא. ואפילו איכא אלף כנגד סאה דמ"ש כל התערובת בעיא חומה והיינו כדאסיקנא משום דאין בו עלייה:

וספק עירובו. נמי כל שהוא דהיינו אם נתערב בסאות הללו מ"ש שנכנס ויצא וקאמר בכל שהוא והא נמי משום דבר שיש לו מתירין:

וקנקניו. בתוספתא פ"ז דשביעית קתני וקונה את הקנקן אין לפרש דהיינו ההיא דתנן פ"ק דמ"ש כדי יין סתומות במקום שדרכן לימכר סתומות יצא קנקן לחולין דשרו דמי מעשר להוציא גם הקנקן וחשיב כאלו כל הדמים הוו ביין דההיא לקולא והכא לחומרא במ"ש הוא דקתני אלא ההיא דפ' לא יאמר היא דתנן דאם אחר שגפן קרא שם קנה מעשר דההיא לחומרא היא וטעמא כדאיתא התם:

ואין מדליקין. כדלעיל מנין למ"ש עצמו שנטמא שאין מדליקין בו וכו' ואיתא נמי בפ' הערל:

מה שא"כ בשביעית. שביעית לא היא ולא דמיה טעונה מתיצה ולא עירובה וכ"ש ספיקה ואין יכול לקנות בדמי שביעית יין וקנקן דלא רבי רחמנא בשביעית כדרבי גבי מעשר:

ואמור אף בגידולין כן. לרבנן דלא פלוג בין עירובין לגידולין דבעו מחיצה ואפילו בדבר שזרעו כלה דלא גריעי גידולין שזרעו כלה מספק עירובו דאפילו בכל שהוא אסירי וקשיא לר' ינאי:

גידוליהן מותרין. ר"ש דפליג ארבנן וס"ל לר' הילא דר"ש סבר גידולי מ"ש לא קדשי ור"ש מרי דמתני' דהתם:

ופודה אותן בזמן זרען. ר"ש היא מפ' התם פודה את כלה אוצר בדמי אותה סאה:

לאיזה דבר וכו'. והא ר"ש היא:

קדושה שיש בהן. והפדיון טעון מחיצה ורבנן היא:

אוף הכא. כי קתני גידולין אסורין דטעונין מחיצה היא כיון דלא פדאן קאמר ולא פליג ר"ש דלענין פדיון הסאה לא קתני דהוו חולין והא דקתני דהוו חולין היינו דלא בעו פדיון לשארי גידולין:

ומסיק ר' ירמיה דהאי דקתני דהוו חולין היינו תוך העיר להתיר היתר זרות לגבי בכורים ולגבי מעשר דשרו לבהמה אבל לעולם אי לא פדה מעשר בזמן זרעו בעו מחיצה וסוגיא דלעיל אתיא כתירוצא דריש לקיש והקשה רבינו שמשון ז"ל תימה מה שייך למיתני מה שאין בתרומה אהא דגידולין אסורין אי משום דגידולי תרומה שרו חוץ לירושלים והלא אף תרומה עצמה שריא חוץ לירושלים וכבר תנא ליה וטעונין הבאת מקום וי"ל משום דהכא היכא דהוו גידוליהם תולין לעולם אית בהו קדושה דבעו מחיצה אפילו אי שרינן להו לבהמה מה שאין כן בתרומה ובמקום דגידוליה חולין כגון גידולי גידולין

בדבר שזרעו כלה אין כאן שום איסור ויותר נכון לתרץ דאין ירושלים גורמת לה ולא לגידוליה ולא לעירוביה איסור ושרי להאכילה לבהמה ולזרים לכו"ע ע"כ:

תמן תנינן. פ' בתרא דמ"ש:

זו תרומה ותרומת מעשר. אלמא תרומה טעונה וידוי:

אחד הנותנן. בעל הבית:

ואחד הנוטלן. כהן שקבלן בעי וידוי אף לאחר שקבלן אם השהן עד השנה הרביעית דצריך לבערן מן העולם וכיון דמצות ביעור עליה רמייא בעי וידוי משא"כ בתרומה דדוקא נותנה טעון וידוי אבל נוטלה אין טעון וידוי דאין חייב לבערה:

בפני עצמה אינו מתודה אלא. אגב אינך:

דתנינן תמן. פ' בתרא דמ"ש:

יש להם ערי מגרש. מ"ח עיר כדכתיב בפרשת מסעי כל הערים אשר תתנו ללוים וגו' ויכולין להתוודות כדאיתא התם:

אם בתרומה ומעשר שלו הן. כלומר מהו הוידוי שמתוודין הכהנים אם לתרומה ומעשר ראשון שלו הן דתרומה לא בעיא ביעור דשלו היא לעולם ואם מעשר ראשון שלו הוא נמי ולא בעי אלא לאפרושי בלחוד ואיהו מצי לזכויי ביה ומאי מתודה וגם נתתיו ללוי ובמאי מקפיד תנא דבעי קרקע דיליה להתודות אלא במ"ש ובכורים הוא דקפיד דבהני בעי' קרקע דיליה להתודות דטעונין ביעור:

תרומה בפני עצמה אינו מתודה. דלא תליא תרומה בקרקע דיליה אלא אגב הוא דמתודה:

הלכה ג

אוסרין את הגורן. משנגמרה מלאכתו דקרוי גורן ההיא שעתא ותרומה שתרם ממנו קבעא ואסור באכילת עראי כדאיתא בפ' מי שהיה עובר במה אנן קיימין אם בכרי שנתמרח דברי הכל אסור ומעשר שני נמי אם הקדימו בכרי ודאי קבע ומעשר ראשון נמי אית ליה האי דינא אלא דמתני' תני מעשר שני דהוא בר ביקיה דבכורים ובגמ' מפרש היכי קבע מעשר שני בלא תרומה את הגורן והא תרומה קדמה לו:

ויש להן שיעור. תרומה. תרי ממאה ומעשר אחד מעשרה:

ונוהגין בכל הפירות. לדברי הרמב"ם ז"ל אתי שפיר דמדאורייתא קתני לה ולשאר מפרשים מדרבנן קתני לה:

בפני הבית ושלא בפני הבית. כר' יוסי דפ' הערל דאמר ירושה ראשונה ושניה יש להן ושלישית אין להן ולא בטלה קדושת הארץ:

ואריסין. שמקבל עליו לעבוד את הקרקע למחצה לשליש ולרביע:
ובחכורות. שמקבלה עליו בין עבדא בין לא עבדא:
ובגזלן. והוא דנתייאשו הבעלים כדאיתא בפ"ק דמכילתין:
מה שאין בבכורים. דאין אוסרין את הגורן דאפילו הפריש בכורים לא קבעי ואין להן שיעור כדתני סיפא עושה אדם כל שדהו בכורים ואין נוהגין אלא בז' המינין ואין נוהגין אלא בפני הבית דכתיב תביא בית ה' אלהיך ותנן נמי פ' בתרא דשקלים דאפילו הקדישן בזמן הזה לא קדשו ואין נוהגין באריסין וכו' כדתנן פ"ק דבעינן כל גידולין מאדמתך:
נקנין במחובר לקרקע. כדתנן לקמן יורד אדם לתוך שדהו ורואה תאנה שבכרה קושרה בגמי ואומר הרי אלו בכורים ומפרש ר"ש בתוספתא דאע"פ שקרא להן שם במחובר אין חייב עליהן עד לאחר תלישה והיינו לטעמיה דלקמן דאמר צריך לקרוא להם שם בתלוש ושמא היינו טעמא דר"ש דאזיל לטעמיה דתרומה קרינהו רחמנא וקריאת שם תרומה בתלוש ולרבנן בקריאת שם במחובר זר האוכלן חייב:
עושה אדם כל שדהו בכורים. בגמ' יליף לה מקרא:
וחייב באחריותן. כדתנן לעיל פ"ק עד שיביאם להר הבית דכתיב תביא:
וטעונין קרבן וכו' שיר וקרבן ותנופה. כולהו מפ' להו בפ' בתרא:
ולינה. בגמ' יליף לה ובגמ' יליף כולהו מקראי:
מה שאין כן בתרומה ובמעשר. דאי קרא שם במחובר בתרומה ובמעשר לא מהני דדריש בספרי ממנו ולא מן המחובר והאי קרא בתלוש מיירי ועל כרחין אתא למימר דאפילו בדיעבד נמי אסור דאי משום לכתחלה אתא תיפוק ליה משום דכתיב דגנך ומחובר לאו דגן הוא אלא ש"מ דפסול ואפילו בדיעבד במחובר וההיא דמעשר שהקדימו בשבלין דמהני בדיעבד בתלוש מיירי וקודם מירוח כן פי' רש"י פ' האומר דקידושין ואין אדם עושה כל שדהו תרומה דתנן פ"ק דחלה האומר כל גרני תרומה לא אמר כלום והתם יליף לה מקרא בגמ' ואין חייב באחריותן דהכהן עצמו מיטפל בהן ותניא נמי אין מביאין תרומה מגורן לעיר ומן המדבר לישוב ובמקום שחיה ובהמה אוכלין התקינו שיהא מביא ונוטל שכרו מפני חילול השם כדאיתא בתוספתא דתרומות פ"ז ובהא נמי תנא ושייר דטעונין קריאה הבעלים וראיית פנים בעזרה והשתחואה ואפילו שליח ואפוטרופוס מה שאין בתרומה ומעשר:
ומעשר אוסר את הגורן. והלא תרומה קדמה לו וממתני' משמע דמעשר גופיה קבע בלא תרומה:

בשתי דרכים. גרסינן דתרומה לשון נקבה ותלי דרך בלשון נקבה והכי איתא בפ"ק דקידושין:

ניטלת מן הטהור על הטמא. דגבי תרומת מעשר לא בעינן מוקף וילפינן לה מקראי בפ' אין תורמין מפ' לה והקשה ר"ת דבסוף כל הגט משמע דתרומת מעשר בעיא מוקף דפריך עלה וכי נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף ותירץ ז"ל דמדרבנן בעיא מוקף:

ואוסרת את הגורן. לאחר מירוח אם הקדים הלוי ונטל בשבלים מעשר ראשון אע"פ דמעשר טבול הוא כדאיתא התם פ"ק דתרומות אין לוקין עליו עד שימרחנו הלוי ואיהו הוא דקא עביד הגורן ותרומת מעשר מפריש והכי מוקים לה בפ"ק דתרומות:

ויש לה שיעור. מעשר מן המעשר:

כתרומה. דתרוייהו תרי ממאה כדילפינן אחד אחוז מן החמשים ותרומת מעשר אחד מעשרה מחלק הלוי:

ומשני דהקדימו. בכרי וקבע:

דא"ר אבהו מעשר ראשון וכו' פטור מתרומה גדולה. ובפ"ק דביצה מפ' טעמא ומשמע דוקא כי הקדימו בשבלין הא הקדימו בכרי חייב בתרומה גדולה כדאיתא בפ"ק דביצה ומשמע דטעמא דאע"ג דלא קרא שם לתרומה גדולה קריאת שם דמעשר סגי וחלה על כרחו ובפ' היה עובר נמי אמרינן ראשון מהו שיטבול ומסיק במה אנן קיימין אם בכרי שנתמרח ד"ה אסור אם בשהקדימו בשבלין ד"ה מותר:

ה"ג תפתר שהקדימו. ולא גרסינן שהקדימו בשבלין וטעות סופרים הוא דשמעתין דפ' היה עובר קשיא עליה והתם אמרינן דאפילו תרומה נמי לא קבעה לרבנן אי לא נגמרה מלאכתו ועוד דגרן קתני וגרן נגמרה הוא כדגן מן הגרן:

בכורי כל אשר בארצם. משמע דבעודן מחוברים בארץ הוו בכורים:

שאין קדושה חלה עליהן במחובר. כדילפינן לה בספרי מדכתיב ממנו שלא יתרום מן המחובר על התלוש וכבר הארכתי בפ"ק דתרומות:

ראשית כל בכורי כל. ומדאורייתא נמי מצי למילף דכתיב בכורי כל אשר בארצם אלא דבעי לאיתויי קרא אחרינא ושמא טעות סופרים הוא:

ונאמר להלן שמחה. דכתיב בפ' תבא וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה':

טוב. ושמחת בכל הטוב:

והנך להם כשיר עגבים. יפה קול:

ומטיב נגן. פסוק הוא ביחזקאל:

לרבות הבכורים שיטענו תנופה דברי ר' אליעזר בן יעקב. בפ' לולב וערבה מפ' לה מ"ט דראב"י אתיא יד יד משלמים כתיב הכא ולקח הכהן הטנא מידך וכתיב התם ידיו

תביאנה את אשי ה' מה כאן כהן אף להלן כהן ומה להלן בעלים אף כאן בעלים הא כיצד כהן מניח ידו תחת יד הבעלים ע"כ ופי' רש"י ז"ל ידיו תביאנה בעלים דשלמים כתיב גבי תנופה דכתיב בסיפיה להניף אותו תנופה וגו' מה כאן בבכורים כהן דכתיב ולקח הכהן תחת יד הבעלים בעלים אוחזין בשפת הטנא וכהן מניח ידיו תחת שוליו כך מפו' במס' בכורים עכ"ל:

ופנית בבקר. קרא יתירא הוא דפשיטא שילך לביתו או לעשות צרכי סחורתו אלא ה"ק רחמנא כשתלך לאהליך ולעניניך לא יהא אלא בבקר והטעם שיהא נראה שמוצא מנוס לכף רגלו שם וקשה לו פרישתו ובנין אב לכל ראיית פנים שחייב ללון בירושלים ואא"כ ילך לעירו בבקר:

שאין עמהן קרבן. כגון שהביאן שלוחו דמביא ואינו קורא:

לינה מחמת הקרבן. דבקרבן איכא ראיית פנים והשליח אע"ג דלא הביא קרבן מ"מ טעון תנופה עם יד הכהן וא"כ לדידיה נמי איכא ראיית פנים:

שהפירות הטמאים חייבין בבכורים. אע"ג דנופץ כדאמר לעיל ולא מהנו מיחייב להפרישן כדתנן ניטלת מן הטהור על הטמא בבכורים ורשאי הוא אבל אי מפריש מן הטמא מיניה וביה כ"ש דעביד:

פטור מתרומה גדולה. דאי ס"ד חייב בתרומה גדולה לא אשכחן תרומת מעשר אוסרת דתרומה גדולה הוא דאסרה אלא על כרחך פטור ותרומת מעשר הוא דאסרה:

הלכה ד

אתרוג שוה לאילן בג' דרכים. גרסינן דאתרוג לשון זכר כדתנן חסר כל שהוא פסול אתרוג אילן עצמו קרוי כן:

שוה לאילן. לילך בו אחר חנטה לענין ערלה ורבעי ושביעית דתשרי ר"ה לשמיטין ולערלה ולרבעי כדתנן פ"ק דר"ה וכל אילן שחנטו פירותיו קודם תשרי דשביעית אעפ"י שנלקט בשביעית דינו מעשר עני ואם חנט אחר תשרי הוי הבקר וחייב בביעור וכל דיני שביעית עליו:

שבשעת לקיטתו עישורו. שאם חנט בשנייה ונלקט בשלישית מתעשר כדין שנה שלישית כירק לפי שאף הוא דרכו ליגדל על כל מים כך מפורש ריש פ"ק דקידושין וכן אם נלקט בשביעית אף אם חנט בששית דין שביעית עליו דבתר לקיטה אזלינן ובגמ' פריך רישא אסיפא:

לכל דבר. בריש קידושין מפ' אמאי נקט ר' אליעזר דבר ות"ק לשון דרך:

אם לאילן למה לירק ואם לירק למה לאילן. כלומר היכי מזכי שטרא לבי תרי דאם אתרוג בשביעית בתר חנטה אזלינן לגבי מעשרות ככל אילן דעלמא היכי אמרינן תו דבתר לקיטתו עישורו והא כשנלקט בשמינית לא מתעשר כיון דחנט בשביעית:

ומתרץ תמן אמרין. בבבל פירשו דאם נכנס משמשית לשביעית שחנט בששית הרי הוא לבעלים כאילן דבתר חנטה אזלינן לענין ממון אבל לענין מעשרות פטור כדין שביעית כיון דנלקט בשביעית דבתר לקיטה אזלינן ומנא לן דשביעית פטורה מן המעשרות כדתניא במכילתא ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חית השדה מה חיה אוכלת ופטורה מן המעשרות אף אדם פטור וה"ה נמי חנט בששית דפטורה מן המעשר וה"ק רבה בפ"ק דר"ה:

אמרין דבתרה. כלומר אי תוקי מתני' הכי תוקי לה נמי הכי דאם נכנס משביעית לשמינית שהיא אחריה משום דחנט בשביעית הרי הוא הבקר כאילן דקדושת שביעית חלה עליו אבל חייב במעשרות בראשון ושני כירק דבתר לקיטה אזלינן והכי אקשי ליה רב המנונא גופיה לרבה בגמ' דילן:

ומשני והבקר חייב במעשרות. דכיון דהוי הבקר כדין שביעית הבקר פטור מן המעשר כדתנן בריש מעשרות הילכך לא מיתוקמא מתני' בשנה שלאחריה אלא בשלפניה:

את מהלך בו כירק. אם לקט אתרוג ערב ט"ו בשבט עד שלא תבא השמש וחזר ולקט משתבא השמש אין תורמין ומעשרין מזה על זה דשנתו דיינין בלקיטה כירק דדיניה בלקיטה ולא בחנטה ואם היתה משלישית ונכנס לרביעית דשלישית מעשר ראשון ומעשר עני ורביעית מעשר ראשון ומעשר שני בתר רביעית שדינן ליה ובשביעית לעולם בתר חנטה אזלינן לכל דבר כדמפרש ואזיל:

היך עבידא. כלומר היכי דמי:

חנט בחמישית. שדינו שני:

ונלקט בששית. שדינו עני כיון דנלקט בששית דין ששית דיינין ליה והוי עני:

חנט בששית ונלקט בשביעית. דין ששית דיינין ליה והוי עני ודבעלים לפטור מן הביעור דבשביעית בתר חנטה אזלינן ונראה בעיני דמודו רבנן דאתרוג הוי אילן אלא משום דדרכו ליגדל על כל מים כל זמן דלא מפקע מיניה מעשר דיינין ביה דין ירק וכי מפקע מיניה דין מעשר דיינין ביה דין אילן:

נכנס מחמישית לששית ולשביעית. שחנטו בחמישית דדינו שני ושהה באילן שתי שנים שאתרוג דר באילנו שתים ושלש שנים אם לקטוהו בשביעית דין ששית דיינין ביה וטעמא דכיון דאשמועינן דבשביעית כאילן דיינין ליה ולאו בתר לקיטה א"כ כיון

דלמפרע מהדרינן ליה מסתברא דלקרוב שדינן ליה ולאו בתר חנטה דהוי איפכא ממש דאימור דדיינין ליה בתר חנטה כי לא אשכחן בגוונא אחרינא כגון מששית לשביעית אבל אי אשכחן מעשר קרוב לשנת לקיטה בתר קרוב שדינן ליה והיינו טעמא נמי דנכנס מששית לשביעית לשמינית והיינו דלקטו בשמינית דלשמינית שדי ליה ודינו שני דכי אזלינן בתר לקיטה לא מדחי מעשר דלא א"ר יוחנן דבשביעית הוי אילן אלא משום דלא פקעי ר"ג ור' אליעזר מעשרות הילכך תפשה עליה דין שמינית ודינו שני:

הכל מודים שר"ה שלו ט"ו בשבט. ומשבט מנינן למעשרותיו ללקיטה ולא תימא כיון דאמר ר"ג אתרוג אחר לקיטתו עישורו וכירק הוא לגמרי ור"ה שלו תשרי אלא ט"ו בשבט הוי ר"ה דיליה דבפ"ק דר"ה מוכחינן לה מברייתא ושמעינן מר' יוחנן וריב"ל דאע"ג דר' אליעזר שמותי הוא ור"ש ס"ל דר"ה לאילן בא' בשבט כדתנן בפ"ק דר"ה בהא ס"ל לר"א כב"ה:

כסדרן של שנים. והוי שבט דלבנה:

של תקופות. והוי שבט דתקופת חמה דסוף שלשים של תקופת טבת נכנס שבט של חמה:

ואפילו שנה מעוברת. דבתר מי ששמו שבט אזלינן וטעמא מפ' בפ"ק דר"ה דהלך אחר רוב שבט:

חומרי ב"ש. קס"ד דבא' בשבט לקטו:

וחומרי ב"ה. היינו דאמרינן ר"ה בא' בשבט לאילן וחומרי ב"ה דאמרי בט"ו בשבט וכגון שהיתה שנייה נכנסת לשלישית והפריש מעשר שני כדין שנה שניה דהא לא נכנסה שלישית עד ט"ו בו ומעשר עני כדין שלישית דלב"ש הא נכנסה:

אפילו שאר כל אילן. נמי ומאי שנא דנקט אתרוג:

תני. תנא אחרינא דהוא ר' יוסי בר' יהודה דבחומרי ר"ג ובחומרי ר' אליעזר נהיג דלר"ג דאמר אתרוג בתר לקיטתו עישורו הרי נלקט בשלישית ודינו כירק או שמא כר' אליעזר קיימינן דאמר בתר חנטה הלכו בו כשאר אילנות והרי חנט בשנייה וקס"ד שליקטו בא' בשבט והכי תניא בר"ה:

ופריך ור"ג ור' אליעזר לאו מן ב"ה אינון. דהא קאמר לעיל הכל מודים שר"ה שלו ט"ו בשבט כב"ה וא"כ כיון שנלקט בא' בשבט ליכא ספיקא כלל ולא היה לו לעשר אלא שני בלבד:

ונכנסה שלישית. ט"ו בשבט של שלישית ובתר ט"ו בשבט לקטו:

על דעתיה דר"ג. בשלישית לקטו ודיניה עני:

עישורו שני. דהא חנט בשניה בתר חנטה אזלינן:
מה עשה לו. דהא מרבה במעשרות הוא ומעשרותיו הן מקולקלין: ומשני דמעשר אחד הוא וקרא שם למעשר שני שבו ופדאו והכסף שחק והשליך לים ואחר שפדאו ונתנו לעניים דממה נפשך נפיק:

הלכה ה

דם מהלכי שתים. דם אדם:
דם בהמה. מכשיר דכתיב על הארץ תשפכנו כמים ודם אדם נמי שוה לו דכתיב ודם חללים ישתה ובמס' מכשירין פליגי תנאי אי דוקא דם חללים הוא דמכשיר או אפילו דם המת אבל לענין איסור כרת דאכילת דם אין בו אלא אם הוא בככר גוררו מדרבנן דלעוף ולבהמה כתיב:
אין חייבין עליו. כלומר ושוה לדם השרץ דאין חייבין עליו כרת משום דם ובפ' דם שחיטה ילפינן לה מקרא והכי איתא התם וכל דם לא תאכלו שומע אני אפילו דם מהלכי שתים דם ביצים וכו' הכל בכלל ת"ל לעוף ולבהמה מה עוף ובהמה מיוחדין שיש בהן טומאה קלה וטומאה חמורה אף כל שיש בהן טומאה קלה וטומאה חמורה אוציא דם מהלכי שתים שאין בהם טומאה קלה אוציא דם שרצים שאין בהם טומאה חמורה ופי' רש"י ז"ל אוציא דם שרצים שאין בהם טומאה חמורה שאין שרצים מטמאים אדם לטמא בגדים ועוד דאין בהם טומאת משא. טומאה קלה טומאת אוכלין בכביצה:
אם התרו בו. משום שרץ:
לוקה. עליו בכזית:
והתניא. סייעתא היא:
יצא דם מהלכי שתים. ברייתא בפ' דם שחיטה:
משום שרץ לוקה. כדאמרינן פ"ק דכריתות וזה לכם הטמא לימד על דם השרץ ובשרו שמצטרפין לכזית:

הלכה ו

כוי. מפ' בגמ' עז שעלה על גבי צביה וצבי שעלה על גבי עזה ולד הבא משניהן קרוי כוי וס"ל דחיה מתעברת מבהמה:
ואין שוחטין אותו בי"ט. לפי שאסור לכסות את דמו ואפילו באפר כירה ומפ' בפ"ק דביצה דאפר כירה מוכן הוא לודאי ואינו מוכן לספק דדעתו לודאי ואין דעתו לספק ומפ' בפ' אותו ואת בנו דרבנן ספוקי מספקא להו אי חוששין לזרע אב:

מטמא טומאת נבלה. כחיה דקי"ל דחלב נבלת בהמה טהורה טהור דכתיב יעשה לכל מלאכה ואפילו למלאכת גבוה:

ואין פודין בו פטר חמור. דשמא חיה הוא ותנן פ"ק דבכורות אין פודין בחיה:

ואין ניקח בכסף מעשר. שני:

ליאכל בירושלים. שאין לוקחין אותו בירושלים בכסף מעשר שני דשמא בהמה היא ואין לוקחין אותה לבשר תאוה אלא לזבחי שלמים כדתנן התם בפ"ק דמ"ש דגם לקח בהמה לבשר תאוה לא יצא העור לחולין ולשלמים אי אפשר דשמא חיה הוא ופסול לקרבן:

חייב בזרוע ובלחיים וקבה. בפ' אותו ואת בנו מוקי לה דוקא בצבי הבא על העיזה ובשה ואפילו מקצת שה קמפלגי ר' אליעזר סבר שה ולא מקצת שה והא דתלי טעמא משום המוציא מחבירו וכו' היינו משום דמספקא ליה אי חוששין לזרע האב אם לאו כדאיתא התם ורבנן סברי שה ואפילו מקצת שה ומאי חייב חייב בחצי מתנותיו:

משום כלאים עם החיה ועם הבהמה. דאינו נוהג ולא חורש לא עם צבי ולא עם עז דלא כמ"ד חוששין לזרע האב אלא שמא אין חוששין והוי או כולו צבי או כולו עז:

לא כתב לו את הכוי. אע"פ שכתב לו שניהן דעתו על הודאי:

שאין זה חיה ובהמה. אין לפרש שזה אינו לא חיה ולא בהמה אלא בריה הרי זה נזיר דר' יוסי הוא דאמר דבריה הוי אלא ה"פ דאינו יכול להרביעו לא עם צבי ולא עם עז:

ושאר כל דרכיו שוים לחיה ולבהמה. כדמפרש ואזיל:

טעון שחיטה וכו'. שני סימנים ולענין פירכוס דמסוכנת דינו כחיה ולא כבהמה ואע"ג דברישא תני דרכים שוה לחיה ולבהמה מקמי שאינו שוה וכו' והכא למאי דפתח ביה נקט ואזיל משום דפשוט הוא נקיט ליה לבסוף לפרושיה:

ורבנין אמרין. היינו אליבא דר' יוסי דפ' אותו ואת בנו דאמר בריה בפני עצמה ולא הכריעו בו חכמים אם חיה אם בהמה:

המע"ה. דא"ל ישראל לכהן אייתי ראיה דלאו שה הוא ופרענא לך:

כר' אליעזר. דתנן ואין חייבין עליו כרת כרת הוא דלא מיחייב דהיינו להביא חטאת קבועה הא אשם תלוי על הספק מחייב:

מתני' כר"א. בפ' ספק אכל:

כוי חייבין על חלבו אשם תלוי. דסבר דאפילו אי איפשר לברר איסורו חייב כדאיתא התם:

כל שאי איפשר לעמוד על הודאי לא יהו חייבין על ספיקו אשם תלוי. התם איתא להך מימרא דרב ופי' רש"י ז"ל דאשם תלוי אינו בא אלא להגן עליו מן הייסורין עד שיודע לו ויביא חטאת כדמפרש התם הילכך שתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן ואכל

אחת מהן ואינו יודע איזה מהן אכל כיון שנשארה מהן אחת איפשר שיבא לאחר זמן בקי שיכיר אם זו הנותרת שומן ודאי חלב אכל ויביא חטאת אבל חתיכה אחת ספק חלב ספק שומן ואכלה אי אפשר לבררה והא גבי כוי דאי אפשר לבררו וקתני חייב:

חלוקין עליו חביריו על דברי ר' אליעזר. דקסבר לא בעינן לברר איסורין והכי משני לה התם:

ואפילו בשעה שהיו לוקחין בהמה לבשר תאוה. כגון אליבא דר' ישמעאל משנכנסו לארץ דמכל מקום סתם בהמה ממעשר שני לזבחי שלמים היא כדאיתא בפ"ק דמ"ש:

ר' אליעזר. סבר אין ספקו כתוב בתורה דאנן הוא דקא מספקא לן דאם שור ודאי אם שה ודאי דרשינן:

דו אמר פטור. דהממע"ה:

אינון אמרין חייב. ומרבינן ליה בפ' הזרוע משום דכתיב אם שור אם שה לרבות את הכוי שמסופק לנו מה נדון בו אם שור אם שה ונתן לכהן וכו' מ"מ:

לא הקדיש את הכוי. בפ' ואלו מותרין היא פלוגתא ומפ' התם דפליגי אי מעיילי אינש נפשיה לספיקא אי לא:

שאין זה לא חיה וכו'. איפשר לפרש דכולה ר' יוסי קתני לה:

אנדרוגינוס. יש בו נקבות כנקבה ויש בו זכרות כזכר:

יש בו דרכים שוה לאנשים. יפה פירשה רבינו שמשון ז"ל והנני כותב לשונו בטעמו:

מטמא בלובן כאנשים. דספק איש הוא ואיש מטמא בלובן כדאמרינן פ' בנות כותיים דזוב דמי למי בצק של שעורים וללובן ביצה המוזרת:

ונושא אבל לא נישא כאנשים. האי תנא סבר אנדרוגינוס ספיקא הוא כדמוכח כולה שמעתין והשתא לאיזה ענין תני נושא אבל לא נישא אם לענין שאם קידש אשתו צריכה גט ואם נתקדש לא בעי גט הא ספק אשה הוא אלא לענין תרומה איירי כדאמרינן בסוף הערל לריש לקיש דתנן התם ר' יוסי ור' שמעון אומרים אנדרוגינוס כהן שנשא בת ישראל אוכלת בתרומה ובגמ' אמר ר"ל מאכילה בתרומה ואינו מאכילה בחזה ושוק ומפ' התם דאין מאכילה בתרומה בזמן חזה ושוק דקסבר ריש לקיש אנדרוגינוס לר' יוסי ספיקא הוא מאכילה בתרומה בזמן הזה אבל לא בזמן חזה ושוק דאורייתא ופריך עלה מהא דתנן התם אנדרוגינוס נושא אבל לא נישא מדקתני נושא ש"מ דחשיב ליה זכר ודאי ומשני תני אם נשא דיעבד ואפ"ה אבל לא נישא דיעבד דאם נישא לכהן אינו מאכילו בתרומה דרבנן והיינו טעמא דהחמירו עליו אם נשא משום דאם הוא זכר חייבין עליו סקילה כזכר לכל הפחות ממקום אחד ואיכא מאן דמחייב עליה התם משני מקומות

ולמאי דמותיב מינה התם לריש לקיש קשה דתקשי ליה ברייתא דהכא דקסבר ספק הוא וקתני נושא ושמא לא שמיע ליה:

ואינו מתייחד עם הנשים. משום ספק איש ויחוד אסור כדאיתא בפ' בתרא דקידושין:

ואין ניזון עם הבנות. בנכסים מועטין כדאיתא בריש מי שמת שהנקבות דוחות אותו אצל הזכרים:

ואינו נעטף ומספר כאנשים. כלומר אינו נעטף כאנשים ומספר כאנשים וכוללן לפי שטעם אחד לשניהן דדרך אשה לעטוף את ראשה ולכסותה בצינעה ובצעיף ואין דרך איש כן. דרך איש לספר ואין דרך אשה כן אלא מגדלת שער כלילית ובעי שינהיג עצמו בתספורת ומלבושים כעין איש שלא יבוא לינשא אם יתראה כאשה וחשו לינשא יותר מלישא כדפרשי' אבל אין לפרש דתנא מספר כאיש משום פאות דהא תנא ליה סיפא:

ואינו מטמא למתים. אם הוא כהן ולא כאשה כהנת דלא הוזהרו על כך כדדרשינן בני אהרן ולא בנות אהרן:

בל תקיף. הקפת הראש:

בל תשחית. פאת זקן וכולהו ילפינן פ"ק דקידושין דאנשים חייבין ונשים פטורות:

וחייב בכל מצות וכו'. ואפילו במצות עשה שהזמן גרמה כגון שופר וסוכה ולולב:

מטמא באודם. אשה מטמאה באודם כדילפינן פ' שני דנדה:

ואין זקוק ליבום. וכן כתוב בכל הספרים ומשמע דאיירי כשנתקדש לאחד מן האנשים ומת האיש ויש לו אחים דפטור מן החליצה ומן היבום מידי דהוה אאילונית דדרשינן בפ"ק דיבמות אשר תלד פרט לאילונית שאינה יולדת אבל אי איפשר לפרש כן דא"כ מאי כנשים אדרבה נשים זקוקות הן אלא ה"ג ואינו זוקק ליבום כנשים דאם אין יבם אחר אלא הוא היבמה מותרת לשוק ופטורה מן החליצה ומן היבום ואפילו הוא איש דנושא מידי דהוה אסריס דתנן פ' הערל דבין לר' אליעזר בין לר' עקיבא אין לו רפואה ולא היתה לו שעת הכושר והיינו כנשים דאין אשה זוקקת אשת אחיה:

ואין חולק עם הבנים. בנכסים מרובים שהזכרים דוחין אותו אצל הנקבות כדאיתא בריש מי שמת:

ואינו חולק בקדשי המקדש. דאשה אינה חולקת אפילו בחזה ושוק דלכל בני אהרן כתיב ולא בנות אהרן ולענין חלוקה כתיב כדדרשינן בפ' האיש מקדש אי נמי כדדריש התם איש ולא קטן וה"ה איש ולא אשה:

ופסול לכל עדות. דאשה פסולה לעדות כדדרשינן בפ' שבועת העדות:

ואינו נבעל כנשים. בעבירה כגון כל איסורי עריות כגון בתו בת בתו ואחותו וכיוצא בהן ובלאו הכי משום זכר אסור ליבעל למאן דמחייב בשני מקומות בסוף הערל אלא פלוגתא היא ואיצטריך הכא למאן דלית ליה:

ופסול מן הכהונה. נפסל מן התרומה אם הוא כהן דבת כהן שנבעלה לפסול לה פסלה כדאמרינן ביבמות פ' אלמנה:

וחייב על הנזקק. כדתנן פ"ק דב"ק והנשים בכלל הנזק ויליף לה מקרא בגמ':

ואמו יושבת עליו דם טהר כנשים. ימי טומאת שבועיים:

וכאנשים. מ' יום דטהר הכא לחומרא והכא לחומרא ומקולקלת למניינה אם תראה יום ע"ה ותראה יום פ"א:

ונוחל בקדשי הגבול. כגון תרומה ותרומת מעשר וחלה אם הוא כהן ומעשר ראשון אם הוא לוי ותנא נוחל ולא תנא חולק לפי שאין חולקין לו תרומה בבית הגרנות אלא משגרין לביתו כדאיתא בפ' נושאין על האנוסה:

הריני נזיר שזה איש ואשה. כלומר שזה איש או אשה:

ואין חייבין על טומאתו. על ביאת מקדש ואפילו ראה לובן ואודם כאחת כדאמרינן בהמפלת:

ואינו נערך. לא כערך איש ולא כערך אשה כדדרשינן פ' המפלת:

ואינו נמכר בעבד עברי. משום דקטן אינו נמכר בעבד עברי וגדולה אינה נמכרת באמה העבריה הילכך לא איפשר:

שאין זה איש ואשה. כלומר שאין זה איש או שאין זה אשה:

ר' יוסי אומר אנדרוגינוס בריה וכו'. בסוף הערל מייתי לה אהא דתנן התם ר' יוסי ור' שמעון אומרים אנדרוגינוס כהן שנשא בת ישראל מאכילה בתרומה וקאמר רב בגמ' ליתא למתני' דחשיב ליה ר' יוסי זכר מקמי ברייתא דהכא דחשיב ליה ספיקא ותימא דא"כ ר' יוסי דהכא היינו ת"ק ועוד מאי אבל טמטום אינו כן אלא או ספק איש או ספק אשה אנדרוגינוס נמי כן הוא ודוחק לומר דנקט אינו כן משום דטמטום ספק שלו יכול להתברר אם נקרע דאם נמצא זכר הוא זכר ודאי ואם נמצאת נקבה הרי היא נקבה ודאית מה שאין כן באנדרוגינוס דלעולם הוא עומד בספק ואין הלשון משמע כן כלל אלא יש לפרש דאנדרוגינוס לר' יוסי ג' ספיקות יש בו ספק בריה ספק איש ספק אשה ונפקא מינה דאמו יושבת עליו לזכר ולנקבה ולנדה וה"נ שמעינן ליה לר' יוסי גבי כוי פ' אותו ואת בנו דתניא התם ר' יוסי אומר כוי בריה בפני עצמה הוא ולא הכריעו בו חכמים אם מין חיה הוא אם מין בהמה דיש בו ג' ספיקות ספק בריה ספק חיה ספק בהמה ונפקא

מינה שאם אמר הריני נזיר שאין זה לא חיה ולא בהמה דהוי נזיר וכן באנדרוגינוס נפקא מינה להכי אם אמר הריני נזיר שאין זה לא איש ולא אשה הרי זה נזיר דאלו ת"ק לא אמר אלא שאין זה איש ואשה אבל שאין זה לא איש ולא אשה ולא בריה לא קאמר ור' יוסי מוסיף דאפילו אמר הכי הוי נזיר ואיפשר נמי דס"ל לר' יוסי דההורגו נמי אינו נהרג עליו ואינו מטמא אפילו בלובן ואודם והכי נמי אשכחן בפ' בתרא דיומא למ"ד כוי בריה בפני עצמה לא חיה ולא בהמה וכן ההוא דסוף על אלו מומין דממעט מהזכר אנדרוגינוס משום דבריה הוא והא דחשיב רב בפ' המפלת אנדרוגינוס ספיקא דכי ראה לובן ואודם כאחת שורפין עליו את התרומה אלמא לא חשיב ליה בריה דילמא לא סבר לה כר' יוסי דמתני' ולא כר' יוסי דברייתא דהא בסוף הערל פליגי ביה אמוראי אליבא דרב בקידוש איכא למ"ד הלכה כר' יוסי ואיכא למ"ד אין הלכה כר' יוסי וכי היכי דאיכא אמוראי דפליגי אליבא דרב בקידוש איכא נמי דפליגי אליבא דרב באנדרוגינוס והא דאמרינן בסוף פ' הערל אמר רב הונא אמר רב אנדרוגינוס חייבין עליו סקילה משני מקומות שאני התם דרבי קרא ואפילו יהא נקבה כדדרשינן את זכר משכבי אשה זהו זכר שיהו בו שתי משכבות ודכוותה בס"פ ר' אליעזר דמילה מרבינן ליה למילה מהמול לכם כל זכר ע"כ לשון רבינו שמשון ז"ל:

הדרן עלך התרומה והבכורים

פרק ג

הלכה א

תאנה שבכרה. שהתחילה להתבשל ואע"פ שלא נגמר הפרי:

וקושרן בגמי. וכורך בהם הגמי לסימן ואין צריך לקרות שם אח"כ בתלוש דכבר קדשי במחובר:

ור"ש. אזיל לטעמיה דתרומה קרינהו רחמנא הילכך במחובר לא מהני שמא עלייהו ופלוגתייהו בגמ' מפ' לה:

ואינן מדמעין. אם נתערבו בחולין לא בעו אחד ממאה:

מאי טעמא דרבנן. דהיכן מצינו קדושה במחובר:

הא בשעת הפרשה אפילו בוסר ואפילו פגין. וא"כ במחובר קרא שם:

כתיב ולקחת. דהיינו הפרשה וכו':

אשר תביא מארצך. דהיינו הבאה ואיתקוש בחד קרא הפרשה והבאה ובהבאה בעינן פרי כלומר בתלוש דומיא דהבאה:

אף בשעת הפרשה בעינן פרי. דהיינו נגמר ותלוש ורבנן נפקא להו דקדשי במחובר מדכתיב בכורי כל אשר בארצם כדאיתא לעיל בפ"ב:

בכורי ייחור. שהרכיב ייחור חדש:

מהו שיתירו חנטן. לשאר ייחורים דתאנה זקנים פירותיהם חשובים מבעיא לכל ייחור וייחור בכור מה שחנט ולא משני:

אחד משששים. מפריש:

ראשית הגז אחד משששים. בפ' ראשית הגז איתא:

תרומה טמאה. דכיון דהוי טבל טמא ומה שמפריש ממנו הוי תרומה טמאה וסופה לשריפה ולא לאכילה לא חשיב עין רעה בס':

תרומת הכליסין. מין קטנית:

שעורין שבאדום. שהן רעות כדאיתא בפ' אע"פ ולכך אין הכהנים מקפידין עליה והא דלא תני פאה אע"ג דשיעורה בס' משום דלא תני אלא מתנות כהנים:

הלכה ב

כל העיירות שבמעמד. כל אנשי עיירות שמתחשבין מתחום עיר של ראש המעמד שמתקבצין אנשי המעמד עמו דהיינו אותו שמשמש באותו השבוע דהיינו שמתענה אותן הימים הקבועים לו וקורא בתורה פרשיות הקבועות לו עם משמרת הכהנים שמשמשת אותה השבוע דכ"ד משמרות כהונה הוו וכנגדן כ"ד מעמדות והיו מתכנסות כל אותן עיירות עם בכוריהן לעי שיושב בה המעמד שעולה לירושלים עם משמרת הכהנים של אותו שבוע והיינו דקאמר בגמ' ידעיה ומכיריו יהויריב ומכיריו ידעיה משמרת כהנים והיא ראשונה למשמרת כהונה ומכירין אנשי מעמד של חסידי ישראל מכיריהם שעולין לירושלים שנפל להם הגורל אותה שבוע לעמוד על הקרבן:

ולנין ברחובה של עיר. בין בעיר שעוברין בה לדרכן בין בעיר שעוברין עד שבאין לעירו של ראש המעמד בין בעירו של ראש המעמד לנין ברחובה של עיר ובבקר מתפללין שם וכתב רבינו שמשון ז"ל והיינו דתנן פ"ק דמגילה בני העיר שמכרו רחובה של עיר ובגמ' מפרש דיש בו קדושה שמתפללין בו בתענית ובמעמדות ומוחקין מן הספרים ומעמדות משום דמה ענין מעמדות לשם ושפיר גרסינן ליה דמיירי במעמדות ההולכין עם אנשי הבכורים כדתנן הכא ע"כ:

ולא היו נכנסין לבתים. מפ' בגמ' טעמא:

ולמשכים. כלומר לבקר:

הממונה. ראש המעמד:

יהויריב וידעיה. שתי משמרות של כהונה היו משמשות זו אחר זו:
ומכיריו. מעמד של אנשי ישראל משמשין בשבוע של יהויריב וכן בזו:
מפני אהל הטומאה. ויתטמאו ונכנסין הבעלים למקדש בטומאה:

הלכה ג

הקרובים לירושלים. ובגמ' מפרש עד כמה מיקרו רחוקים:
גרוגרות וצימוקים. דמשקין לא היו יכולין להביא כדאמר בפ' העור והרוטב אלא הפרי גופיה ולפי שהיו רחוקין היו צריכין להביא דבר המתקיים ובמתני' מפרש דכשמגיעין קרוב לירושלים היו מעטרין את הבכורים ומפ' בגמ' את הגרוגרות בתאנים לחים וכן הצימוקים בענבים ולקמן פליגי תנאי אי בעיא דוקא מן הארץ או אפילו מחו"ל ובמתני' מפרש מה בין עיטור לבכורים:
והשור הולך לפניהם. בגמ' מפרש דמקריבו שלמים כדאמר לעיל דבכורים טעונין קרבן והיינו שלמים:
ועטרה של זית בראשו. מפ' טעמא בגמ' שהוא ממין שבעה כלומר מאילן המובחר ממין ז' שהוא סמוך לארץ דכתיב ארץ זית שמן:
החליל מכה. כלומר איש החליל מכה יודע בניגונו לשון אחר קול החליל:
שלחו לפניהם. איש לירושלים כדי שיצאו להקבילן כדמפרש ואזיל:
עד היכן. הוא מקום רחוק:
לתרום מן המובחר. עד כדי שיכולין להביא בכורים שיש בהן לחות ולא גרוגרת שהן יבשות מאד:
דבילה קעילית. היא שמינה:
בוצרית. משל בצר ולקמן אמר' דמשל עמון ומואב מביא:
פשיטא דהוא מקריבו. ומספקא לן אי מיהוי שלמים דבתוספתא תניא דבכורים טעונין עולה ושלמים ובמתני' הא קתני דגוזלות היו עולה אבל שור לא פירש מי הוי שלמים:
מקייצין בו את המזבח. לעולת קיץ כשהמזבח בטל כמו פירות קיץ בקינוח סעודה:
שנתעצל ולא בא. עם הכנופיא:
מביא גדי. לעצמו:
וקרניו מצופות כסף. ומשמע מהכא דזהב דקרני שור דמתני' מן כל הכנופיא היה יש קטן וגדול בישראל. אליבא דר"מ בפ' החובל פריך דסתם מתני' ר"מ דתנן התם וכלן רואין אותן כאילו הן בני חורין שירדו מנכסיהן ובושתן שוה:
לפי הנכנסין היו יוצאין. אם מרובין מרובין ואם מועטין מועטין:
שמפני עושי מצוה עומדין. משום חביבה מצוה בשעתה:

עד כמה אדם צריך. כלומר כמה פעמים ביום צריך:
פעמים ביום. שחרית וערבית שלא יהא כבודו מרובה מכבוד שמים:
לא יטריח. קס"ד כיון שעבר פעם א' שוב לא יעבור לפניהן שמטריחן:
זקן ויראת. להכי סמיך ויראת לזקן לומר שאף הזקן יירא:
על דעתיה דר' יוחנן ניחא. דהאזהרה בפעם השנית שיקיף:
על דעתיה דר' אליעזר קשיא דפעם שניה לא יקום כל עיקר. דהא קמו מקמיה שחרית ואין חייבין עוד ובשחרית מאי יטריח שייך הא אורחא דמילתא הוא:
בגין דיקומון מן קמיה. והוא אינו נריך לעבור שם:
שהן חלוקין כאן. בעמידה:
כן חלוקין בשאילת שלום. תלמיד לרב:
לזקן ד' אמות. משמתחיל ליכנס בתוך ד' אמות עומד ומשעבר מפניו ישב לו ורש"י ז"ל פירש ואינו יושב עד שיעבור הימנו ד' אמות השניות:
נשיא. מלך:
יקומו והביטו. עד בואו:
כל מדליה. כל נכסיו תרגום כל הון ביתו כל מדלא דביתיה:
אין התורה עומדת מפני בנה. אין הרב עומד מפני התלמיד:
מפסיק וקאים. מפסיק מתלמודו ועומד קם למצות תקום לזקן ואע"פ שהיה עוסק במצוה כר' חנינא בן עקביא:
מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה. ואע"ג דתפלה נמי דאורייתא טעמא מפ' בפ"ק דברכות:
מן דהוה לעי. כשהיה מוצא עצמו יגע ונלאה מתלמוד תורה:
בגין מחמי סבין. כדי לראות זקנים ת"ח:
על אתר תלי. על מקום גבוה:
חד זמן שני מסיק. פעם אחת שינה מלעלות על אותו מקום גבוה ובפ' אע"פ קאמר חד זמן משכא שמעתיה ואמר כפו מטתו והואי כשגגה שיוצאת מלפני השליט:
עמידת זקן תחלה. כאברהם דכתיב ואברהם עודנו עומד וגו' ותיקון סופרים הוא:
וכל העם עומדין. כל השורות כולן ואפילו הן מאה:
עושין לו שתי שורות. בלבד והן אותן כנגד מקומו במקום שעובר לימין ולשמאל:
ר' מאיר וכו'. מפ' בפ' בתרא דהוריות דרשב"ג היה נשיא ור' מאיר חכם:
בעיין למיעבד לים כן. בפ' בתרא דהוריות מפרש הענין הזה באופן אחר:
מוחלין לו על כל עונותיו. דכקטן שנולד דמי:

והלא בשמת שמה. בפ' וישלח כתיב ואת בשמת בת ישמעאל:
אלהי כסף ואלהי זהב. מפ' בפ"ק דסנהדרין זהב הוא דלא עבדי הא דעץ עבדי אלא אמר רב אשי אלוה הבא בשביל כסף ואלוה הבא בשביל זהב וכו' שהעמידוהו על ידי שנתן ממון למלך על כך:
וה' בהיכל קדשו. כלומר ת"ח עובד ה':
כל ישיבה שלך. לשון שררה למשפט כמו ולוט יושב וגו':
ע"מ לחזור. לארץ ששם יקבלו סמיכה לדון דיני קנסות בארץ:
הוה בעזה. דבחו"ל הויא ואע"ג דכתיב וילכד יהודה את עזה ואת גבולה מפ' בפ' שלש ארצות דמעלי מסים הן ולא שקיימו בהן לא תחיה כל נשמה ולעולם דלא כבשום עולי מצרים וא"כ לא נתקדשו וכן צור לא כבשוה וכן מפו' בפ' שלש ארצות:
הוה בפיתקא. שהיה כתוב בפיתקא שהיה ראוי ליסמך:
עד זמן דמתמני רבי. רב שלי והיינו ר' זעירא המוזכר בכל מקום שהיה רבו של ר' יונה:
ומינהו רביה. ומינהו לר' יונה רבו דהיינו ר' זעירא ולא מי שסמך לר' זעירא:
מן סיבותיה בגווה. נטל משער זקנו ונתן לתוך האגרת:
קום הלך לארעא דישראל. דאין סומכין אלא בארץ כדאיתא לעיל ובפ"ק דסנהדרין:
אבהו רגילותיה. אבהו שהיה יושב בישיבת ר' יוחנן לרגליו של ר' שמעון בר אבא:
דמעפריא. מעפורת סודר של ת"ח:

הלכה ד

אפילו אגריפס המלך נוטל הסל על כתיפו. כל הדרך יכול ליתנו ביד עבדו או ביד שלוחו אבל כשבא ליתנו לכהן צריך ליתנו בידו ליד הכהן ומפ' טעמא בגמ' משום דכתיב ולקח הכהן הטנא מידך:
הגוזלות שע"ג הסלים. שאצל הסלים:
היו עולות. איפשר הטעם משום ראיית פנים:
ארוממך ה' כי דליתני. משום דבכינופיא גדולה נעשה הילכך תיקנו שיהו באין אל עירו של מעמד כדי שיהו מתקבצין שם רבים ודמי לחנוכת הבית:
ומה שבידן. בכורים שהיו מביאין בידן:
עד שגומר כל הפרשה. ואחר גמר הפרשה מניף דהיינו מוליך ומביא מעלה ומוריד כדאיתא בפ' הקומץ רבה וכשגמר התנופה מניחן בקרן דרומית וכו' וקסבר ת"ק דוהניחו דכתיב הנחה ממש קאמר והנחה מעכבא בהו אי נמי איפשר דרבנן לא בעו תנופה כלל וכן משמע בפ' לולב וערבה דר' יהודה ור' אליעזר בן יעקב הוא דבעו לה:

מניח ידיו תחתיו. בשולי הכלי דאי לא הוי חציצה וכן פירשו בתוספות פ' לולב וערבה וכן פירש שם רש"י ז"ל:
ומניחו בצד המזבח. הא סתמא היא ולאו ר' יהודה בלחוד תני לה ומפרש בגמ' דמגישה בקרן דרומית מערבית:
ומשתחוה ויוצא. כדכתיב והשתחוית לפני ה' אלהיך:
נמנעו מלהביא. מפני הבושת שאין יודעין לקרות:
התקינו שיהו מקרין. בגמ' מפ' דאסמכוה אקרא:
בקלתות של כסף. סתם קלתות הן סלים וכן פי' רש"י ז"ל בפ' המדיר דאמר התם קלתה שפיר דמי וכתב הרב סל שיש בו מלמטה בית קבול להו כמו בראשו ובגמ' בעי מהו להביא תמחוי של כסף:
נצרים. של ערבה:
קלופה. ענפים קלופים לשון ונצר משרשיו יפרה: פלוגתא דבן ננס ור' עקיבא בגמ' מפ' לה:
כיני מתני' ולקח הכהן וגו'. דלאו כדקתני במתני' הוא הגיעו לעזרה ודברו הלוים בשיר אלא משנה חסרה היא וה"ק הגיע לעזרה ולקח הכהן הטנא מידו ודברו הלוים בשיר וכן פי' ר"י מסיפונטי ז"ל:
ומחליף. שלא היה נוטלו הכהן עד אחר גמר הפרשה:
לסמוך מתנה למתנה. שהיה נותן לו הגוזלות להקריב קרבן ומתנת בכורים סמוכה לזה:
שלא ינבלו. בצואתן:
חוזר להגדתי. אחר התנופה חוזר וקורא הגדתי היום:
קיימנוה כבר הגדתי. והעמידו תירוץ קושיא זו כלומר כבר הגדתי:
שתתיר. שתעכב אם לא הניח דהנחה היא המתרת:
למחוסר זמן. כגון מן החג ועד חנוכה דמביאין ולא קורין ותנופה לא קא מבעיא ליה דפלוגתא דתנאי היא לעיל פ' שני והנחה מבעיא ליה דכתיבי שני פעמים:
הדא דתימר. שמניפו לעולם עד שגומר הפרשה:
שחזר ונטלן. מיד הכהן צריך שיהא מניפן בידו עד סיום קריאתו:
אם היו במקומן. שהניחן בקרן דרומית מערבית:
כהניחן הן. כלומר ואע"ג דלא גמר הפרשה עדיין כגמר דמי ולא בעי' שיהו בידו בשעת גמר קריאה:
הניחן בלילה מהו. לרבנן דסברי דהנחה מעכבת מי חשיבא תחלת עבודה דפסולה דאין עבודה אלא ביום או דילמא תשלום עבודה חשיבא דומיא דהקטר חלבים ואברים

דכיון דנזרק דמן ביום סגי והכא נמי כיון דקרא עליהן ביום תשלום עבודה הוא דהוי ולא אפשיטא:

לפני ה'. וזאת תורת המנחה הקרב אותה בני אהרן לפני ה':

לפני המזבח יכול בדרום. ששם הכבש ושם פני המזבח לעולין:

מגישה. כמנחה:

על קרן וכו'. וגמר לפני ה' דבכורים מלפני ה' דמנחה:

בתמחויין. תמחוי קערה גדולה ששופכין בה כל הקדרה והבשר ומשם מחלקין לקערות מבעיא ליה קלתות דתנן דוקא הוא משום דכתיב ושמת בטנא ומתרגמינן סלא או דילמא לאו דוקא וה"ה תמחויין:

מחזר מנא כשמביא כלי של בכורים מסבב כותליו סביביו:

פטירין עם מרורים. עם עלין של עם ירקות להדור פטירין כמו ופטורי ציצים:

ואית דאמרין פטירין עם מרורים. עם עלין של חזרת ושמא הטעם לזכור שעבוד מצרים המשולין לחזרת כדאיתא בפ' ערבי פסחים ושעבוד מצרים מזכיר בפרשה. לשון אחר לשון סלים שעשויין חלונות ונקבים:

מן מה דאמר בתמחויין של כסף הוא דו אמר דמחזר מנא. דלימא סלא וכיון דלא אמר הכי ש"מ דמעיקרא בעי לה ולבסוף פשיט לה דסל לאו דוקא:

מחזר פטימין בני תורין. מסבב הסל בבני תורין שמנים:

ויימר תורין ובני תורין. ולמה לא דקדק בלשונו דהא קתני והגוזלות עולה ואי הנך גוזלות בני תורין והא פסולין הם לקרבן דתורים גדולים הם ולא קטנים כדאיתא בפ"ק דחולין והיה לו לומר כן מחזר בתורין ובני תורין והוה משמע לן תורין למזבח כדתנן והגוזלות עולה ובני תורין הוו מתנה לכהנים וכהני הוא דתנן ומה שבידן כלומר הני דלא חזי לקרבן ניתנין לכהנים ולזה נטה דעת הרמב"ם ז"ל בהילכותיו:

הלכה ה

תוספת הבכורים. עיקר הבכורים הוא אשכול שבכר תאנה שבכרה ואומר הרי אלו בכורים וכשבא ללקוט וליתן בסלים מוסיף על התאנים תאנים אחרים שאינן בכורים וכן על כולן מוסיף ממינו:

ועיטור. היינו מה שמקיף להן מבחוץ לנוי:

מין בשאינו מינו. כדלעיל דמה שבתוך הסל גרוגרות ומעטרן בתאנים לחין ולא ידעינן ר"ש כמאן ס"ל אי סבר כר"ע אי קסבר כבן ננס:

ופטור מן הדמאי. כגון עם הארץ שהביא בכורים אין הכהן צריך לעשר. התוספת דבכורים תפסי ליה בקדושתן ומפרש בברייתא דאפילו מן הודאי פטורין והכי איתא לעיל בפ"ק ותני רישא אגב סיפא אבל עיטור דהוי מין בשאינו מינו חייב בדמאי:

שמעטרין את הבכורים מפירות חו"ל. ואפילו במין ז' דקלא אית להו ומינכרי ולא טעו אינשי להביא בכורים מהם דדמי להו לחוץ מז':

אלא בעמון ומואב. נחלקו דמואב ועמון ניתנו לאברהם כדאיתא בספ"ק דקידושין ירושלמי ובפ' שלש ארצות ובפ' חזקת הבתים אליבא דר' ופליגי אם יכולין לעטר ממין ז' דעמון ומואב לבכורים של פירות הארץ:

מ"ד מעטרין את הבכורים חוץ מז'. ה"ק חוץ מז' דארץ ואפילו מז' דעמון ומואב להודיע שאין נתפס בקדושת בכורים וכי מעטרין מעמון ומואב ממין ז' לא אתו למיטעי ולהביא מהן דסברי כי שרינן מעמון ומואב עיטור הוא דשריא אבל לאו משום דכשרין להביא:

עמון ומואב היינו ערי סיחון ועוג נחלת ראובן וגד כמו שנתבאר בפ' שלש ארצות: ומ"ד אין מעטרין את הבכורים אלא בז' קסבר אין מעטרין את הבכורים מעמון ומואב. ואפילו במין ז' אלא במין ז' דארץ הוא דקאמר דכיון דאין מעטרין אלא ממינן לא שיילי ואתו למיטעי ומייתי מינייהו בכורים:

מה פליגין בחו"ל. נ"ל דהאי חוצה לארץ ממש וצ"ל דעמון ומואב וסוריא לבן ננס ור' עקיבא דהן פסולים והיינו כתנא דספרי דלית ליה אלא ארץ ה' עממים:

מעטרין את הבכורים ממין ז'. ולא טעו דקלא אית להו ולמ"ד אין מעטרין אלא ממין ז' וכי מעטר בפירות חו"ל אתו למיטעי ומייתי מינייהו:

בז' כלים. כשהיו מביאין ז' המינין צריך שיביא כל מין בכלי מיוחד בפני עצמו:

כיצד הוא עושה. כשמביא ז' מינין בכלי א' ודבר אחר על גבן להפסיק בין כל מין ומין הא דתני זיתים ותמרים בתר שעורים וחטים משום דהני תרתין סמוכין לארץ וחשובין להקדים בברכה אקדמינהו נמי לענין בכורים והא דאקדים שעורים לחטים משום מעלתן דחטים מאכל אדם חשיבי למהוי עליונים ותני רמונים והדר תאנים כדי שלא יכבד משא הרמונים על התאנים וימוקו משום הכי תני תאנים על גבי רמונים:

ומקיף עליהן אשכול של ענבים מבחוץ. סתמא כר' עקיבא דבעי עיטור מז' מינין:

יחידים יחידים. כל עיר לעצמה:

פלכים פלכים. כדתנן במתני' כל העיירות מתכנסות אל ראש המעמד כדי שיהא בכינופיא גדולה:

עולה ושלמים. שלמים מדכתיב בהו שמחה ואין שמחה אלא בבשר וכיון דכתיב לפני מזבח ה' אין בדין שיהא שולחנך מלא ושולחן רבך ריקם כדאיתא במס' ביצה הילכך הפחותה שבעולות מקריב והיינו תורים או בני יונה. א"נ דתקון הכי, דרך יונים לקנן בכרמים וראוי להקביל ליוצרו במה שחננו זה הטעם נכון דהוו השתא חלק בכורים גופייהו:

פטורה מן הודאי. ומתני' דקתני מן הדמאי משום עיטור נקטיה דאפילו בדמאי חייב:

הלכה ו

תוספת הבכורים כבכורים. דאמרינן דפטורין מן הודאי ואסורים לזרים ולאכול חוץ לחומה ונאכלין בטהרה:

ואם אינה באה מן הארץ. היינו כתנא דמתני' לר' יוסי הא מתני' ככו"ע דמעטרין את הבכורים מחו"ל ולר' מנא מתני' כבן ננס דריש מכילתין דסבר דמביאין בכורים אפילו מסוריא והוה אמינא דאע"ג דעיקר הבכורים מהארץ התוספת מחו"ל דתוספת בטל אגב עיקר ואשמועינן דאין התוספת כבכורים וכ"ש היכא דעיקר ותוספת מחו"ל:

בכורים נכסי כהן. אחר קריאה והנחה לענין דיכול לקנות מהן וכו' אבל הלוקח צריך ליזהר בקדושתן שהרי טעונין מחיצה וטעונין הנייה:

וס"ת. פי' רבינו שמשון ז"ל כלומר לקנות מהן ס"ת מותר ואע"ג דתנא בהמה טמאה איצטריך למיתני ס"ת דסד"א כל הני נהי דאינהו לאו בני אכילה נינהו חזו לשכר שיביא לידי אכילה אבל ס"ת אינו לא לאכילה ולא לשכר שיבא לידי אכילה ועוד נראה לפרש דאאשה בכתובה קאי שאמרו שנוטלת בכורים לפרעון כתובה וכן ב"ח נוטלן בחובו וכן ס"ת מוכרו לחובו וקמ"ל כדרשב"ג בגמ'. ור"י מסיפונטי גריס בס"ת ופי' כדתניא רשב"ג אומר מוכר ס"ת לישא אשה וללמוד תורה ומילתא אגב אורחיה קמ"ל כי היכי דס"ת אע"ג דמזבין ליה קדושתיה עליה והלוקח קדושתו נוהג בו והכי נמי בכורים דבכורים נינהו בכל מקום שהן ע"כ כלומר לא הוו במכירת מעשר שני דבכורים לית להו פדיון וטעונין טבילה והערב שמש ומחיצה וכלהו חומרי דקתני וכבר פירשתי זה למעלה בפ"ב גבי הא דאמרינן דבכורים טעונין הנייה:

בטובה. במתנת חנם כלומר אע"ג דלא מטי להו למשמרתן דקסבר ר' יהודה דקדשי גבול נינהו כדאיתא בפ"ק דבכורות ובקדשי הגבול בעי מחזיקים בתורת ה' כדאיתא בפ' הזרוע:

נותנין אותן לאנשי משמר. דסברי רבנן דקדשי מקדש נינהו הילכך דאנשי משמר נינהו אנשים ונשים וטף וכו':

והן מחלקין ביניהן כקדשי מקדש. אלא כל זבח באנפי נפשיה והכא נמי בכורים דחד לעצמן ובכורים דחד לעצמן אבל לא בכורים דחד כנגד מנחה דחד כדילפינן בפ' האיש מקדש מקראי:

ואנשי משמר. לא בעינן בהו ת"ח אלא דמודים בעבודה סגי ולא יותר:

מפני חייו. לשלם חובותיו:

ולא אגיבון. לא השיבם:

המדיר את בנו לתלמוד תורה. שהדיר תשמיש בנו מפני שלא יתבטל מת"ת ואעפ"כ כן מותר למלאות לאביו חבית של מים ולהדליק לו את הנר לפי שאין בתשמישין אלו ביטול תורה:

ליקח לו חפציו. ליקח לו הבן חפציו לאביו:

מה פליגין. בתמיה:

ומשני לא פליגי כאן באיש כאן באשה. כשהאב מדיר מותר למלאות לו מים ולהדליק לו את הנר אבל להביא לו חפציו אסור דהאב אפילו אדעתא דהני נדר אבל כשהאם נדרה מליהנות ממנו אין דרך אשה בשוק הילכך אדעתא דהכי לא אדרה נפשה הילכך אפילו להביא לה חפציה מן השוק שרי:

ואם היה אדם מסויים. דאין דרכו לחזור בשוק:

עשו אותו כאשה. והרמב"ם ז"ל לא פירש כן פ"ו דהלכות נדרים ודעת הראב"ד ז"ל כמו שפירשתי:

וכל המקיים ס"ת בתוך ביתו עליו הכתוב אומר הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד: תם.

הדרן עלך כיצד מפרישין וסליקא לה מסכת בכורים בסיעתא דשמיא וסימנהון דפירקין יש בכורים מפרישין וסליקו להו תריסר מכילן ברחמי שמיא א'נ'ס'ו' א' כ'י'ר'